UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Magnum Matrimonij Sacramentum Casibus Practicis Expositum

Reutlinger, Ignaz

Augustæ Vindelicorum, 1716

VD18 10508716

Quæstio quarta. Quæ, & quanta sit obligatio conjugum ad debitum conjugale sibi mutuò reddendum?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40059

Visual Library

veniali peccato excusare possit, quam illa jactat, nobilitas adhuc in cunis vagiens, cùm ob quamcunque magnam nobilitatem excusare nolit fœminas à lactandis proprijs filijs Covarruvias *l. c.* cùm id neque Reginis dedecori sit, quarum exempla plurima adducit Tiraquellus c 20. De Nobilitate, ubi de hac materia elegantissimè scribit.

QUÆSTIO QUARTA.

Quæ, & quanta sit obligatio coniugum ad debitum coniugale sibi mutuò reddendum?

CASUS PRIMUS

Uxoris debitum negantis ob multiplicitatem prolium, & neglecta alimenta à viro ebrioso.

Erlinda quinque prolium mater maritum habet Ragenulphum opificem, artis quidem suæ optimè peritum, sed helluonem, qui totum, quod lucratur, lusu & compotationibus absumit, diebus integris quandoque in popina hærens, famentibus

famentibus interim domi uxore, ac liberis, & rerum omnium indigis. Calens à vino, & sæpè penitus temulentus è taberna redux, clamoribus plateas, ædes terrore implet, multisque obtestationibus uxori opus est, donec is persuaderi se sinat, ut cubitum concedat; debitum verò conjugale plerumque exigit, ex ipso potu in Venerem ardentior. Obsecuta ipsi hucusque uxor est, ut jurgia vitaret, at nunc pertæsa, firmiter constituit, imposterum repulsam dare, nisi alium hominem Maritus induat, reique domesticæ, & suo opificio meliùs attendat, nec enim, ait, se obligari ad debitum reddendum viro ebrio, qui nec maritus nominari mereatur, cùm neque sibi, nec prolibus debita alimenta præstet; imò nec posse se, nec teneri etiam ex eo capite viro deinceps debitum petenti obsequi, ne sobolos ita multiplicetur, ut ei sustentandæ non sit.

Q. An licitè possit hæc uxor Marito redditionem conjugalis debiti negare ob dictas rationes?

SYNOPSIS.

1. *Actus conjugalis ex se est licitus, imò & meritorius.*

2. *Ad ejus redditionem conjuges invicem obligantur sub peccato gravi.*

3. *Etiam quando non expressè, sed tacitè tantùm, & interpretativè petitur.*

4. *Ad hunc finem tenentur etiam conservare vires ad debitum reddendum necessarias.*

5. Non

5. Non tamen est tam stricta hæc obligatio, ut non aliquando possint excusari conjuges à debiti redditione.

6. An possit maritus debitum petere à conjuge, dum ea fluxu menstruo laborat, diversæ sunt Sententiæ.

7. Probabiliùs peccatum mortale per hoc non committitur, & justâ causâ accedente, neque veniale.

8. Idem est dubium, an liceat petere debitum ab uxore gravida?

9. Probabiliùs vacat etiam culpâ veniali, secluso periculo abortûs.

Quid sentiendum de marito, qui petit debitum ab uxore puerpera, antequam purificetur ?

10. An teneatur maritus petitione debiti abstinere tempore, quo uxor prolem lactat ?

11. An possit petere debitum ab uxore amente, & vicissim an uxor sanâ possit negare debitum marito amenti ?

12. An idipsum negare possit ebrio ?

13. An aliàs irrationabiliter petenti, & quinam censeantur petere irrationabiliter ?

14. An adsit obligatio reddendi debitum, quando inde periculum imminet contrahendi morbum contagi sum, vel aliud grave malum ?

15. An prolium multiplicatio, & difficultas in ijs alendis excuset uxorem à reddendo debito ?

16. Non peccat, si timens prolium multitudinem in actu conjugali optat, ut generatio non sequatur; gravissimè autem delinquunt, qui eapropter interrumpunt copulam cum seminis effusione.

17. Datur responsio ad quæsita istius casus.

1. Vidquid olim antiqui quidam hæretici dixerint apud Bellarm. *Lib. unic. De Matr. c. 1. usque ad 5.* qui nuptias reprobarunt, & actum conjugalem illicitum esse asseruerunt, quos dictus Cardinalis confutat, Catholica veritas est, actum conjugalem ex se esse licitum, & absque omni culpa exerceri posse, quia aliàs Matrimonium quoque illicitum esset, utpote ex natura sua ordinatum ad rem illicitam, quod est hæreticum, cùm sit à Deo institutũ ad generis humani propagationem; idemque firmatur ex eo, quòd Deus ipse Genes. 1. nuptijs primorum Parentum benedixerit, & commendaverit usum conjugalem illis verbis: *crescite, & multiplicamini, ac replete terram*: hæreticum verò est, dicere, actum de se malum à Deo approbari, & commendari: ergo actus conjugij ex se malus non est, sed licitus, ac honestus, idque de fide est. Addo testimonium Divi Pauli 1. Corinth. 7. *Si nupserit virgo, non peccavit*, & 1. Timoth. 5. *Volo, juniores nubere, filios procreare, Matres familias esse*: sed procreatio filiorum fieri non potest sine carnali conjunctione: ergo actus Matrimonialis non est peccatum, aliàs Apostolus hoc non suasisset. Imò plus dico, esse eundem etiam meritorium, cùm sit actus virtutis Iustitiæ, nam redditur conjugi debitum ex pacto Matrimonij contractum: non minùs igitur actus iste meritorius est, quando in gratia, & cum debitis circumstantijs exercetur, quàm in alijs bonis actibus justi contingit, ita S. Th. 2. 2. *q.* 153. *a.* 1. *& q.* 41. *a.* 3. *& 4. in supplem.* Sanch. *l.* 9. *de Matr. disp.* 1. *n.* 2. *&* 3. Basil. Pontius *l.* 10. *de Matr. c.* 1. Tannerus *tom.* 4. *disp.* 8. *q.* 6. *dub.* 1. *n.* 1. *&* 6. Perez *disp.* 8. *de Matr. Sect.* 5. *n.* 6. *& disp.* 49. *Sect.* 1. *n.* 2. *&* 4. Dicastillo &c.

2. Tenentur verò conjuges per se loquendo comparti debitum conjugale petenti illud reddere, ut manifestè iterum expressit D. Paulus 1. Cor. 7. suprà cit. *Vxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro*, & paulò post: *nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus*, ubi Apostolus indicat, quòd negare actum conjugalem comparti illum exigenti sit eam in re sibi debita fraudare, cujus rationem ibidem affert: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*, quasi dicat; tenentur sibi debitum conjugale reddere, quia per Matrimonialem contractum vir transtulit dominium sui corporis in uxorem in ordine ad generationem, & hæc in virum, unde quando compars actum conjugalem exigit, petit usum rei suæ, quem proinde alter tenetur præstare. Cùm autem ille usus communi prudentum judicio sit aliquid grave

grave, sequitur, obligationem reddendi debitum esse gravem, unde secundùm communem DD. sententiam conjugatus, qui sine justa causa negat debitum conjugale comparti petenti, per se loquendo peccat mortaliter. AA. citati cum Bonac. *q. 4. De ijs, quæ pertinent ad usum Matrimonij pu. 1. n. 1.* Præpositо *in 3. p. S. Th. q. 6. de Matrim. n. 28.* Bassæo *V. Debitum conjugale 1. n. 2.* Palao *disp. 3. de sponsal. pu. 4. §. 1. n. 1.* Gobat &c. idque probabiliùs juxta Palao l. c. n. 25. & Dicastillo, etiamsi unica tantùm vice neget seriò, & instanter petenti, quia talis negatio graviter adversatur juri alterius, & est sufficiens occasio excitandi rixas, gravesque discordias inter conjuges, potestque timeri periculum incontinentiæ, si recusetur debitum eo tempore sine legitima causa, quo conjux ad coitum excitatus est; qua in parte fœminæ sæpius peccare possunt mortaliter, cùm faciliùs maritis soleant debitum negare vel ex ira, aut indignatione, vel ex contemptu mariti, vel quia cupiunt devotioni vacare, vel quia propter ætatem jam provectam censent indecorum actui conjugali operam dare, unde vel negant absolutè, vel non nisi post rixas, aut magna cum difficultate obsequuntur, & acquiescunt.

3. Porrò hæc obligatio intelligenda est adesse non solùm, quando formaliter, & expressè debitum exigitur, sed etiam quando tacitè duntaxat, ac interpretativè, ita ut ex circumstantijs deprehendi queat, compartem debitum petere. Ratio est, quia in rebus alioquin ex justitia debitis eadem vis est petitioni tacitæ, ac interpretativæ, quæ est expressæ, dummodo de illa constet; atque hîc multò frequentiùs peccant Mariti, quàm uxores, si istis negent commercium maritale, dum eas vel ex insolita quadam tristitia, aut insueta taciturnitate, vel econtra ex blandiore quapiam insinuatione, qualem non ordinariè in ijs experiuntur, alijsvè signis advertunt earum animum, quòd velint petere mariti congressum, erubescunt enim communiter ex innata sexui verecundia expressè debitum petere, atque ideo, quando advertunt illarum desiderium, reddere tenentur, etsi explicitè illud non petierint. Econtra verò uxor communiter non obligatur, ut viro debitum reddat, priusquàm hoc expressè postulet, sed ejus explicitam petitionem expectare potest, quia, tametsi pares sint in redditione debiti, tamen cùm viri ordinariè minùs erubescant debitum petere expressis verbis, meritò, ac jure potest uxor præsumere, sibique persuadere, virum expressè non petentem nequaquam velle debitum, & signa illa, quæ in mulieribus naturâ verecundis tacitam, & interpretativam voluntatem indicant, in viris hanc non indicare. Quòd si tamen idem pudor debitum explicitè exigendi in viro

viro quoque daretur, aut timor, vel ob naturalem verecundiam, vel ob reverentiam erga uxorem, quia magnæ authoritatis est, vel si denique ob ejus morum asperitatem non auderet verbis petere, sed signis duntaxat desiderium suum insinuare, eadem prorsus tunc ratio esset, nam teneretur fœmina tunc viro tacitè petenti debitum reddere, cùm conjuges in obligatione actûs conjugalis pares sint. Perez *disp.* 40. *de Matr. Sect.* 2. *n.* 4. Palao *l. c. n.* 3 Sanch. *l.* 9 *disp.* 2. *n.* 4. *& seq.* Tannerus *disp. cit. dub.* 2. *n.* 18. *& seq.*

4. Ex dicta obligatione reddendi debitum conjugale alia rursum obligatio oritur in conjugibus, ut vires suas conservare studeant, quibus indigent ad moderatum usum conjugij, nam lex justitiæ, quæ obligat ad reddendum, obligat etiam ad media necessaria, ut reddi debitum possit; ex quo fit, peccare mortaliter in primis eum, qui medijs illicitis se reddit impotentem ad vacandum actibus conjugalibus; sic v. g. qui frequentibus pollutionibus voluntarijs, aut copulâ cum alienis, vel ut Tannerus addit *n* 27. etiam ebrietate se reddit notabiliter impotentem ad usum conjugalem, peccat, si hoc advertat, non solùm contra temperantiam, sive sobrietatem nimijs ebrietatibus, aut contra castitatem, fidemque conjugalem pollutionibus, vel adulterijs, sed novo speciali peccato se obstringit etiam contra Justitiam, & debitum conjugale, cui reddendo aptum se conservare debet ex Justitia, quæ circumstantia proinde specialiter exponi debet in confessione. Sanch. *l* 9. *disp.* 3. *n.* 3 Laym. *l.* 5 *tr.* 10. *p.* 3 *c.* 1. *n.* 2. Basil Pontius *l.* 10 *de Matr. c.* 2. *n.* 6 alijque suprà citati. Idem est, etiamsi media aliàs licita sint, si conjux advertat, per ea se reddi notabiliter impotentem: talia sunt immoderata jejunia, abstinentiæ, aut vigiliæ immoderatæ, ac indiscretæ, tenetur enim ijs abstinere, & ea continuando peccat mortaliter juxta dictos AA. sive jejunia hæc, aliavè pœnitentiæ opera sint voluntaria, & spontè suscepta, sive ex Ecclesiæ præcepto injuncta, quia fortius est vinculum, & obligatio Justitiæ, & omni alteri obligationi præferenda. Similiter non licet uxoribus ita se abstinentijs, ac vigilijs dedere, ut inde deformes, & viris odiosæ reddantur, quia sic ipsis ansam præbent turpes amores alibi quærendi. Sanch. *n.* 3. bene interim cum eodem Authore *n.* 5. *&* 10. advertunt Laym *l. c.* Palao *n.* 7. & Coninck *disp.* 34. *dub.* 2. *n.* 18. ordinariè non teneri conjugem abstinere à moderatis jejunijs, vigilijs &c. etsi animadvertat, se aliquantulum debiliorem reddi, quia sic non efficitur impotens, sed minùs potens, neque tenetur cum spirituali jactura à spiritualibus operibus abstinere, ut se potentiorem & robustiorem conservet, sicuti non tenetur

netur desistere ob eam causam ab honestis studijs, alijsvè corporalibus exercitijs; hinc rarò adest sufficiens causa solvendi jejunij ab Ecclesia præcepti, quia quòd vires non nihil imminuantur, nullius considerationis est, nec à præceptis adimplendis excusat.

5. Quamquam verò obligatio reddendi debitum gravis sit, quandoque tamen ejus negatio vel ab omni, vel saltem à mortali peccato excusatur, veluti dum compars illud petit non ut strictè, ac rigorosè ex justitia sibi debitum, sed solùm allicendo, & movendo ex benevolentia, tanquam amicitiæ conjugalis symbolum, quo casu non est mortale negare debitum, & juxta Palao omnino nullum, quia cùm solùm debeatur ob alterius conjugis petitionem, ubi hæc non est petitio tanquam debiti ex justitia, negatio non est petenti injuriosa, cessatque injustitiæ crimen, & subinde culpa lethalis, atque ita videmus non rarò in alijs humanis debitis evenire, creditor enim pecuniam sibi debitam non semper ea tenacitate, & rigore petit, ut sit peccatum non reddere. Sed hæc intelligenda sunt, nisi immineat periculum incontinentiæ in conjuge petente, nam tunc mortale esset, debitum negare ratione periculi probabilis ruinæ, cui ex fide Matrimonij tenebatur alter subvenire. Præterea non peccat conjux graviter, & juxta plures à peccato penitus excusatur, quando pars altera debitum remissè petit, & quasi non multùm curando; aut quamvis etiam seriò petierit, sinat tamen se facilè precibus flecti, ut juri suo cedat, & ab actu conjugali abstineat: hæ tamen preces non debent esse nimis importunæ, ne involuntariè, & quasi coactè cedat, semperque debet abesse periculum incontinentiæ. Sanch. *L. 9. disp. 2. n. 10. & 13.* Palao *l. c. n. 2.* Tannerus *n. 22 & seq.* Præpos. *l. c. n. 31.* Rebellus *p. 2 De Oblig. Just. L. 2. q 16 Sect. 1. n. 2.* Hurtadus *disp. 10. de Matr. difficult. 11. n. 50.* Perez *disp 50. Sect 2. n. 3.* Plura alia adduci hîc possent, quæ à debiti redditione excusare queunt; imò quæ usum conjugij etiam reddunt illicitum ob circumstantias loci, temporis, situs, seu modi, vel quia ob crimen commissum pars nocens jure petendi debitum privata est, sed hæc sequentibus tribus casibus commodiùs examinabuntur. Hîc aliqua tantùm seligimus, in quibus meritò dubitatur tum quoad maritum, an debitum is petere licitè possit, tum etiam quoad uxorem, an illa in aliquibus, & in quibus circumstantijs sine crimine debitum negare possit marito id exigenti?

6 Quod ad maritum attinet prima difficultas est, an eo tempore, quo uxor patitur fluxum menstruum, licitè

licitè queat ab ea debitum conjugale exigere? De hac re variæ sunt Sententiæ, & duplex dubitandi ratio. Prima ex parte prolis, quæ si eo tempore concipiatur, exponitur periculo, ne nascatur leprosa, vel monstruosa, aut alijs infirmitatibus infecta. Imò idipsum viro quoque cum menstruata coëunti timendum est, ne eandem & ipse, aliamvé gravem infirmitatem ex hoc congressu contrahat, quale periculum ipsi imminere, plures docent apud Paulum Zacchiam *Quæst. Medico-Legal. Lib. 7. Tit. 3. q. 3. n. 11.* Secunda dubitandi ratio est parte seminis, quod videtur in vanum effundi, cùm rarò, vel nunquam eo tempore apta sit mulier conceptioni, unde illicitam tunc esse debiti petitionem, & peccato mortali obnoxiam, nisi alia circumstantia excuset, docent Angelus *V. Debitum. n.* 32. Azor *tom. 3. L. 3. c. 31. q. 13.* cum pluribus, quos citat Sanch. *L. 9. disp.* 21. *n.* 2. Alij culpam solummodo venialem agnoscunt in debiti petitione eo tempore facta, quia tunc exigere debitum est quædam turpitudo, indecentia, ac inhonestas, cùm tunc fœminea natura vacet consuetæ purgationi, ac immunda sit mulier, minusque apta fini generationis: ergo petentes debitum peccant saltem venialiter, neque uxor tenetur reddere, nisi justa causa excuset, v. g. nisi petatur debitum ad sedandos graves motus carnis, ad vitandum dissidium inter ipsos conjuges, vel ad avertendum incontinentiæ periculum in se, vel in altero conjuge. ita Coninck *disp.* 34. *dub. 9. n. 76.* Bonac. *q. 4. De ijs, quæ pertinent ad usum Matrim. pu. 6. n.* 10. Tannerus *l. c. n. 38.* Henriq. *L. 11. c. 15. n. 7.* quibus, & pluribus alijs, quos pro hac opinione citat, accedit etiam Sanch. *l. c. n. 7.*

7. Circa hanc quæstionem certum est, & in eo omnes conveniunt, quando fluxus fœminei menstrui est præter naturam, & fœminarum consuetudinem, ac quasi ex morbo aliquo continuo accidit, licitum esse usum conjugij, tum quia nullum tunc proli damnum imminet, fœmina enim eo morbo oppressa inepta est conceptioni, tum etiam, ac præcipuè, quia si morbus ille diuturnus esset, durissimum foret, conjuges ad longam abstinentiam ab actu conjugali adstringere; si autem fluxus iste naturalis sit, ac ordinarius, prout evenire fœminis solet singulis quibusque mensibus, vel aliquando secundo, aut tertio mense, iterum videtur certum, nullo modo culpam lethalem esse, eo tempore debitum petere, quia ex jure positivo nulla ostendi potest hujus prohibitio, ex jure autem naturali non apparet gravis indecentia in eo coitu, neque enim conjuges tenentur à copula abstinere, quoties spes nulla est secuturæ generationis, aliàs senes, & steriles non possent

sent uti Matrimonio: nec est congressus hic illicitus ob damnum, quod AA. primæ Sententiæ docent, timendum esse proli gravissimum, atque ipsi etiam conjugi cum menstruata coëunti, hoc enim tanti momenti non est, ut eorum Sententiam persuadeat; nam esto, leprâ proles inficiatur, vel aliàs evadat misera (quod si fieret, merè per accidens, & præter intentionem eveniret) meliùs tamen etiamnum est proli, etiam sic nasci, quàm omnino non nasci, quod tamen experientiâ constat, rarissimè, & vix aliquando contingere, cùm sint innumeri, qui eo tempore coëunt, quin vel ipsis, vel proli simile aliquod malum eveniat, menstruumque sanguinem adeò vitiosum, ac virulentum esse, negant recentiores Medici, & quæ de ejus virulentia veteres somniarunt, velut aniles fabulas explodunt, ut videre est apud Joan. Heifricum Jûngken in *fundamentis Medicinæ modernæ*, Joannem Bohnium Prof. Lipsiens. in *circulo Anatomico*, Joan. Wolffg. Preyser Prof. Viennens. in *œconomia corporis animalis &c.* per quod corruunt fundamenta primæ Sententiæ.

An autem culpa saltem venialis sit, eo tempore debitum petere, id desumendum est ex fine petitionis, nam si maritus debitum conjugale exigat ob vitandam vel in se, vel in uxore incontinentiam, cùm teste Paulo Zacchia *l. c. q. 4. n. 7.* soleleant plerunque mulieres fluentibus menstruis in Venerem vehementiùs accendi, vel si hoc petat ad dissidium, aut rixam sedandam, & amorem conjugalem fovendum, etiam veniali culpâ vacat, nec peccat uxor reddendo, quia ea redditio finem honestum habet, imò probabiliùs tunc obligatur debitum reddere, si seriò maritus, & constanter petat: at si non ex prædicto fine aliquo, sed gratiâ solius voluptatis percipiendæ debitum eo tempore petat, peccabit utique venialiter, tum quia accessus ille indecentiam quandam continet, tum quia animum indicat nimiæ voluptati deditum, & sanè ipsa natura, quæ tale tempus destinavit illi purgationi, videtur ab ea copula abhorrere, cùm fœmina tunc minùs apta sit retinendo semini, unde apparet aliqua incontinentia, & nimius pruritus libidinis in petente, dum non expectat tempus magis opportunum. ita Palao *disp. cit. §. 4. n. 7. & seqq.* Perez *disp. 49. Sect. 3. n. 12. & seqq.* Hurtad. *disp. 10. difficult. 3. n. 10.* Dicastillo *disp. 9. de Matr. dub. 3. à n. 22.* nec aliter censeo intelligendos esse Authores secundæ Sententiæ.

8. Præcedenti admodùm affinis est altera quæstio, an licitum sit, actum conjugalem petere ab uxore prægnante, & an ipsa possit debitum petenti reddere? In hac quæstione certum est, atque ita ab omnibus docetur, illicitum, & mortale esse, petere, ac reddere debitum, quando

quando probabile periculum est abortûs prolis jam formatæ, quia talis copula bono prolis summopere adversatur, qui tamen finis potissimus est usus conjugalis, perimiturque innocens fœtus. Nec potest hoc factum excusare incontinentiæ periculum, nam huic alijs vijs, ac medijs consuli, & succurri potest absque damno fœtûs tam gravi, & absolutè vita innocentis prædicto periculo præferenda est. Advertunt verò Hurtad. *disp. 10 difficult. 3. n. 11.* & Coninck *disp. 34. dub. 9. n. 77.* rarò, vel nunquam periculum hoc imminere, experientiâ teste. Dixi *prolis jam formatæ*; nam ante formationem tempore, quo incipit materia coagulari, seu formari, quamvis periculum sit dissipationis materiæ, si uxor immediatè post conceptionem cognoscatur, non erit propterea mortaliter illici à talis copula, quia dissipatio materiæ non videtur res tanti momenti, ut ob illius periculum teneantur conjuges abstinere sub peccato mortali re aliàs sibi licitâ, & ad quam exercendam jus habent, & quidem eò minus hoc ipsis prohibendum est, cùm iterum periti Medici doceant, nullum adesse morale periculum, ut talis dissipatio fiat, cùm hoc rarissimè, vel omnino nunquam eveniat, quia matrix post conceptionem ita claditur, ut difficillimum sit aperiri. ita Perez *disp. 49. Sect. 3. n. 15* Palao *t. c. n. 11.* Coninck, Dicastillo &c. Difficultas tamen adhuc est, an cessante abortûs periculo tempore prægnationis debitum conjugale ab uxore petere, sit saltem culpa venialis? Affirmant multi apud Sanch. *disp. 22. n 4.* quibus accedit Basilius Pontius *L. 10. c. 14. n. 7.* nisi hoc fiat ob vitandum periculum incontinentiæ, quia talis copula videtur esse contra naturam, & finem Matrimonij, ac generationis, ad quam copula ordinatur, nam mulier, dum gravida est, nequit concipere: ergo in tali concubitu est saltem inordinatio venialis.

9. Verùm mihi probabilius est; secluso abortûs periculo, nullam penitus admisti culpam in usu Matrimonij. ita Sanch. *l. c. n. 6.* Perez *n. 17.* Dicastillo *disp. 9. de Matr. dub. 3. n. 30.* Henriq *l. 11. c. 15. n. 7.* Bonac. *q. 4. De ijs, quæ pertinent ad usum Matr. pu. 6. n. 11.* Tamb *l. 7. in Decal. c. 3. §. 5. n. 35.* Hurtad *l. c. n. 13.* Coninck Præpos &c. Ratio est, quia ex nullo capite ostendi potest, esse hoc aliquo modo illicitum; cùm non constet de ulla prohibitione; quod autem effusio seminis tunc fine generationis frustretur, propterea dici non potest; eam esse contra naturam; quia concubitus fit ordinario, ac debito modo; per accidens verò est, quòd generatio non sequatur, quia uxor jam est gravida. quamvis ergo hic finis cesset, non tamen cessant alij fines honesti, ob quos conceditur usus Matrimonij, licitusque redditur,

ditur, ut patet in ijs, qui sunt steriles. Accedit, quòd si accessus iste saltem peccatum veniale contineret, imponeretur conjugibus onus intolerabile, cùm enim magna temporis parte in Matrimonio uxor sit gravida, vel abstinendum esset conjugibus ferè semper à debiti exactione, vel sibi cohabitantes, & alia mutua officia præstantes, exponerentur continuo venialiter peccandi periculo: rectiùs ergo dicitur, nullam hîc culpam committi, sed potest copulam maritus petere, & reddere debitum uxor, atque ad hoc etiam obligatur: imò quamvis in istis circumstantijs maritus petendo debitum veniali culpâ non vacaret, adhuc uxor reddere teneretur, quia, quando culpa solùm venialis est in exigente, reddens sine culpa est, & recto fine ducitur, si, ut obligationi ex justitia debitæ satisfaciat, marito petenti debitum reddat, ut pulchrè probat Sanch. *L. 9. disp. 6. n. 6.* & nos *infrà cas. 4 n.* ostendemus.

Id ipsum asserunt plerique ex citatis AA. cum Sanch. *disp. 22. n. 11.* de copula conjugali, quæ habetur cum puerpera immediatè post partum, antequam mulier à sanguine purificata sit. Mihi cum Palao *disp. 3. de sponsal pu. 4. § 4. n. 13.* & Basil. Pontio *l. c. n. 8.* videtur, idem esse dicendum in hoc casu, quod diximus de conjuge menstruata, quia ut ibi, ita hîc quoque est aliqua indecentia, & nimiæ voluptatis indicium, quare, nisi ad vitandum incontinentiæ periculum, aut rixam, vel discordiam sedandam copula habeatur, veniale peccatum erit.

10. Eadem ferè difficultas est, an abstinere à copula Maritus debeat, quo tempore proles lactatur, nam & hoc plures asserunt apud Sanch. *l. c. n. 13.* voluntque, usum conjugalem sub gravi peccato tunc esse illicitum: sed fundamenta, quibus innituntur, pleraque debilia sunt, potissimùm verò textus quidam è SS. Patribus desumpti, nam hi non difficulter exponi possunt de solo consilio. Efficaciùs urget, quod disp. proximè cit. apud Sanchez, Galenus *L. 1. De Sanit. tuenda*, & alij Medici affirmant, usum conjugij in fœmina lactante duplex periculum afferre proli, nam provocantur sic menstrua in muliere, quibus lac ipsum detrerius evadit, per quod infantes incipiunt malè habere, & in varios morbos delabi. Alterum est, quòd si mulier imprægnetur, & proles, quæ pendet ab ubere, & quæ in utero est, periculum incurrat, nam cùm necesse habeat fœtus puriore materni sanguinis parte ad sui alimoniam, fit, ut lac ex deterrimo, qui relinquitur, sanguine conficiatur, unde soboles, quæ lactatur, pessimè nutrita in morbos incidit, debitum corpusculi augmentum impeditur, vitamque vel amittit, vel ducet deinceps valetudinariam,

riam. Similiter quia infans plurimum sanguinem ad mammas attrahit, contingit ex altera parte, ut parva sanguinis portio, atque etiam magis impuri, ad fœtum alendum transmittatur, sic verò uterque summo, ac evidenti periculo subijcitur, ita Paulus Zacchias.

Sed dicendum cum plerisque AA. suprà citatis, nullam pro eo tempore obligationem esse abstinendi à copula, nullamque culpam, nec quidem venialem, vacare Matrimonio, quia nec proli, quæ lactatur, damnum imminet, ut multò magis, quàm contrarium, experientiâ quotidianâ constat; nec patitur nocumentum fœtus, qui concipitur. Certè videmus passim pauperes, qui constituere nutricem nequeunt ob inopiam, nulla tempora observare, quibus abstineant à concubitu, nec tamen advertimus notabile damnum in prole, quam lactare pergunt, & nihilominus proles generant plerunque vegetas: ob damnum igitur incertum, & rarum non debemus asserere, usum Matrimonij eo tempore esse illicitum, maximè cùm hac ratione conjugibus imponeretur jugum moraliter impossibile, ut simul cohabitantes, & in eodem toro accubantes biennio, quo infantes lactantur, à congressu abstineant, iterumque, cùm Mater peperit, alio biennio: sic verò pauperibus Matrimonium non esset remedium concupiscentiæ, sed laqueus, & causa plurimorum peccatorum. Addo nihilominus cum memorato Sanchez *n.* 15. excusari ab obligatione reddendi debitum posse tunc Matrem pauperem, quæ nutricem constituere ob paupertatem nequit, quando experitur, ubera sibi exsiccari, postquam rursus concepit, aut lac esse valdè pernicioſum proli. Sed neque tunc damnat peccati hic Author virum exigentem, nam adest, inquit, justa causa prolem exponendi, ne tamdiu abstinere cogatur cum tanta difficultate, aut potiùs cum morali impossibilitate; vel potest aliâ viâ proli consulere, quærens virum pium, qui eam eleemosynam eroget, ſicut ſi Mater obijſſet.

11. Si modò quæras, an possit maritus petere debitum, ab uxore amente? faciendum est discrimen in amentia, an ea perfecta sit, completa, & perpetua, an imperfecta? an cum furore conjuncta, an sine hoc? Certum est, quando conjuges, vel uterque, vel alteruter, non sunt omnino mente destituti, sed fatui, & aliquantulum cerebro corrupti; vel quando sunt instar infantium sine malitia, aut non omnino mente capti, sed potiùs simplices instar puerorum incipientium uti ratione; vel quando solùm in certo aliquo objecto delirant, non verò in alijs, præsertim in ijs, quæ ad Matrimonium pertinent; vel si habeant

habeant lucida intervalla, certum est, inquam, posse eos, dum ita constituti sunt, licitè petere, ac reddere debitum conjugale, quia pollent eo rationis, & libertatis usu, ut possint agere humano modo. Certum pariter est, quando amentia totalis, & perfecta, eaque sine intermissione est in utroque conjuge, præsertim si sit cum furore conjuncta, à se invicem esse separandos, nec posse licitè absque lethali culpa ipsis permitti copulam, non quòd ipsimet conjuges peccent, qui libertate carent, sed qui hanc ijs permittunt, ob grave damnum proli imminens, & periculum malæ educationis, cùm careat Parentibus, qui educare possint, tum quia tales vix eo modo, quo decet, Matrimonio uti possunt. Si verò unus tantùm è conjugibus amens sit, per se, & ex natura rei, cùm verum sit Matrimonium, concubitus ijsdem illicitus non est, dummodo periculum abortûs, aut proli, vel ipsi conjugi, qui sanus est, damnum notabile timendum non sit; nam sic habebit proles unum saltem è Parentibus, à quo commodè educari poterit. At si uxor habeat cum amentia conjunctum furorem, ut vel propterea, vel aliunde timeri debeat, ne vel in utero ante partum, vel postquam pepererit, à matre proles suffocetur, illicitè petit maritus compos rationis ab ea uxore copulam conjugalem. ita Sanchez *L. 9. disp. 23. per totum.* Perez *disp. 49. Sect. 6.* Dicastillo *disp. cit. dub. 4.* Hurtadus, Coninck, Palao *ll. cc.* cum Præposito. Addunt verò ex opposito, quando maritus plenè amens est, imò & furiosus, sed uxor sanæ mentis, posse hanc à viro insano debitum conjugale petere, quia petit rem sibi debitam, qua ob defectum judicij in altero conjuge privari non debet; idque verum est, etiamsi adsit periculum, ne insanus extra vas seminet, nec enim eapropter tenetur conjux sanæ mentis à debiti petitione abstinere, quia illa effusio est præter ipsius intentionem, neque illi, utpote jure suo utenti, attribuenda est. Interea tamen uxor, quæ sanæ mentis est, etsi petere possit ab amente viro, per se tamen non tenetur debitum petenti reddere, quia illa petitio non est actus humanus, unde sicut vir ob amentiam, & furorem amittit jus ad bonorum administrationem, & usum dominij, ita etiam ad usum Matrimonij. Sed hoc ita limitant Sanchez *n.* 11. & Coninck *dub. 9. n. 80.* dummodo non sit periculum in conjuge furioso, ut negato sibi debito ab uxore, accedat ad aliam, vel pollutionem procuret, nam tunc, asserunt, teneri per accidens ad avertenda hæc mala debitum petenti reddere, quod quoad accessionem ad aliam personam omnino

nino mihi videtur certissimum, si aliter caveri nequeat, tum quia tenetur impedire alienum peccatum, in quod ista persona delabitur, tum quia si hoc permittat, congressum nempe alterius cum suo conjuge insano, peccabit contra justitiam peccato, & malitiâ secundariâ injustitiæ contra se ipsum, nec enim cedere potest suo juri: quoad effusionem verò seminis, quæ forsitan ab insano fiet, censeo cum Dicastillo *disp. 9. de Matr. dub. 4. n. 51.* eam esse prorsus per accidens, nec esse de ea ampliùs curandum, quàm de pollutione in somnis: sicuti ergo conjux sanæ mentis non obligatur petere, vel reddere tali conjugi debitum præcisè ex eo, quia timet, probabiliter sibimet conjugi sano eventuram pollutionem in somnis omnino inculpabiliter, nisi petat, aut reddat debitum tali amenti, ita, ac multò minùs tenetur uxor reddere debitum amenti marito ad evitandam in ipso pollutionem, perinde enim est, an pollutio contingat in amentia, an in somnis.

12. Ista responsio viam nobis aperit, ut alias quoque circumstantias investigemus, in quibus uxor licitè potest negare debitum marito petenti, ita enim facile erit deinceps statuere, quid judicandum sit de nostro casu. Ac primò quidem communis est doctrina, non teneri uxorem per se, & ex natura rei reddere debitum viro ebrio, quia dum ebrius est, non petit actu libero, & humano, sed instar amentis. ita Sanch. *L. 9. disp. 23. n. 12.* Perez, Coninck, Dicastillo &c. Addunt tamen communiter, per accidens aliquando teneri, ut reddat, ratione periculi incontinentiæ in ebrio, si fortè aliquod adesset, ne, debito negato, libidinem aliàs exerceat modo illicito; sed hoc ipsum negare videtur, nec malè, Io. Præpositus *in 3. p. S. Th. q. 6. de Sacr. Matr. dub. 5. n. 14.* ubi postquam multos casus adduxit, in quibus conjux non tenetur reddere debitum, præsertim propter grave periculum morbi, denique sibimet ipse dubium movet, an tunc saltem reddere teneatur quando in comparte periculum est pollutionis? & respondet negativè, quia sicut in alijs varijs eventibus conjugatus tenetur aliter occurrere periculo incontinentiæ, quàm per actum conjugalem, ita & in hoc eventu, quia in hoc pars altera censetur reddi libera ab onere reddendi debitum non ex alterius condonatione, sed ex ipsa natura rei, quæ jus ei tribuit, sibi, suæque corporali saluti consulendi, non obstante traditione corporis in alterius dominium. Diana quoque *p. 6. tr. 7. resol. 64.* etiam in circumstantijs, in quibus videtur esse periculum incontinentiæ, non agnoscit obligationem in conjuge, nisi extrema necessitas sit, qualis in tali homine non est, cum

cùm alijs medijs possit periculo subvenire: si ergo labatur in incontinentiam, hoc ejus malitiæ adscribendum est, non verò uxori, quæ circa hoc merè permissivè se habuit; foretque onus sanè durissimum, si teneretur ipsa vitare peccatum alterius, reddendo ipsi debitum cum tanto suo incommodo, & intoleranda molestia, qualis, ut pronum est imaginari, ipsi subeunda erit in concubitu cum marito, vinum, vel cervisiam eructante, & ob ipsam crapulam in actu conjugali futuro petulantiore, & impudentiore, & forsan bestiæ, quàm homini similiore, quare Fagundez quoque *l. 6. in Præcept. Decal. c. 3. n. 50.* non audet uxorem ad hoc obligare.

13. Similiter à redditione debiti conjux excusatur, quando id petitur irrationabiliter, nam quod irrationabiliter postulatur, rationabiliter negatur. Censetur autem petere irrationabiliter, qui in petendo copulam conjugalem nimius est, & immoderatus, per quod non intelligitur illa duntaxat nimia frequentia, ex qua notabile damnum oriri potest, sed etiam, quæ, abstrahendo ab omni damno, excedit in numero. Quis enim virorum putat se obligatum esse, ut salaciss imæ uxori, diu noctuque debitum petenti reddat? ergo, cùm vir, & mulier sint pares in jure petendi, neque uxor ad hoc viro obligata est, ut si nocturna redditione is non contentus, etiam diurnam petat reddere ipsa teneatur, quando id quasi ex consuetudine fit: secus dicendum, si diurnam non nisi rarò petat. Ad importunam verò, & usqueadeò immoderatam, & excessivam redditionem, nulla ex Matrimonio oritur obligatio, nec sunt censendi conjuges ad tantam servitutem se aliquando obligasse. Sanch. *L. 9. disp. 2. n. 12.* Perez *disp. 10. Sect. 2. n. 3.* Coninck *disp. 34. dub. 2. n. 16.* Dicastillo *disp. 9. de Matr. dub. 17. n. 200.* Gobat *tr. 10. cas. 16. n. 621.* Præpos. Tannerus &c. Sæpè etiam excusatur conjux à reddendo debito, si id petatur statim à sumpto prandio, aut cœnâ, nam & ista petitio irrationabilis est, quia tunc temporis habita copula ex Medicorum judicio solet esse causa gravis nocumenti, cùm coëuntes statim à sumpto cibo necesse sit pati cruditates, aut ciborum corruptionem, unde dolores stomachi, vertigines, debilitas capitis, & aliæ non contemnendæ infirmitates oriuntur, quibus manifestè lædentur, qui eo tempore commiscentur, nisi admodùm validi fuerint, si hoc frequenter faciant, non item, si una tantùm vice, vel rarò fiat. Idem timendum est in balneis, vel statim à balneo. Sanch. *disp. 24. n. 4. & seq.* Bonac. *q. 4. De usu Matr. pu. 1. n. 6.*

14. Excusant etiam à redditione debiti morbi omnes, qui aut febres sunt, aut febres conjuncta habent, quæcunque demum illæ sint, sive con-

continuæ, sive intermittentes, sive acutæ, sive hecticæ, sive lethales, sive non lethales, asthma, phthisis, stomachi, & aliarum partium nobiliorum dolores acuti, ut observat Paulus Zacchias *in Quæst. Medico-Legal. L. 7. Tit. 3. q. 2. & 3.* ac generatim, quando reddendo debitum timetur rationabiliter grave damnum corporis, ut si petens laboret peste, nam conjuges non intendunt se obligare ad hunc casum, neque tenentur generationi filiorum, & propagationi speciei vacare cum detrimento proprio, nec tradit unus alteri potestatem sui corporis ad conjugalem usum, nisi salvâ incolumitate suæ personæ, ut bene advertit S. Th. *in 4. dist. 32. q. unic. art. 1.* Ex quo fit, non obligari conjugem reddere debitum laboranti leprâ, morbo gallico, vel alio contagioso, si ex Medicorum judicio periculum contagionis adsit, quia major est obligatio, & quæ charitatis ordine præcedit, ut quis provideat proprio individuo, quàm propagationi speciei. Neque contrarium decidit Alexander III. c. Quoniam nemini. De conjugio leprosor. ubi dicit: *si virum, vel uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum*, nam istud intellexit Pontifex de solutione debiti una tantùm, vel altera vice facta, quando præsumi potest, non adesse in tali congressu periculum contrahendi vel lepram, vel aliud grave malum; at quando meritò timetur etiam ex uno coitu morbi contagiosa malignitas, aut nimius horror adest, ut fiat redditio debiti moraliter impossibilis, reddere non tenetur, ut cit. c. exponunt Pirhing. *n. 9. De Conjug. leprof.* Wiestner *n. 8. eod. Tit.* Wagnereck *in Exegesi c. Quoniam cit. Not. 2.* Barbosa *ibid n. 2.* quos sequitur Engl, & ex Theologis idem tradunt Sanch. *disp. 24 cit. n. 17.* Laym. *l. 5. p. 3. tr. 10. c. 1. n. 5.* Basil. Pontius *l. 10. c. 14. n. 2.* Palao *disp. 3. de sponsal. pu. 4. §. 10. n 4.* Coninck *disp. 34. dub. 3. n. 20.* Hurtad. *disp. 10. difficult. 12. n. 53.* Bonac. Perez, & alij. Addunt verò etiam hîc Palao, Bas. Pontius, Laym. Coninck, & Hurtadus, hoc verum esse, etiamsi exigenti immineat periculum incontinentiæ, quia non tenemur vitam exponere pro salute proximi, eique succurrere cum tanto damno salutis corporalis, nisi sit in extrema necessitate, in qua talis nullo modo est, cùm possit plura alia remedia adhibere, quibus Divinâ gratiâ adjutus periculum peccandi vincat, ut suprà dictum est.

15. Non excusatur tamen conjux à reddendo debito ex ea solùm causa, ne proles nimiùm multiplicentur; imò ex hac duntaxat ratione negans, ordinarie peccat mortaliter, ut docent Sylvest *V. Debitum Conjugale 8.* Navarr. *in Manual. c. 16. n. 24.* Sanch. *L. 9. disp. 25. n. 2.* Coninck *disp. 34. dub.*

dub 3. n. 24. Bonac. *l. c. n. 12.* Dicastillo, Hurtad. & communiter alij, quia cùm Matrimonium sit institutum ad generationem, & propagationem humanæ speciei, quæ illius præcipuus finis est, absurdum censetur, & fini Matrimonij nimiùm adversans, velle à debiti redditione se eximere, quia timetur multiplicatio prolis, per quam obtinetur exuberantior consecutio istius finis. Imò tam rigorosus est hac in parte Laymannus *L. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. n. 16.* ut non admittat pro excusatione paupertatem, & difficultatem alendi plures liberos, nisi res eo loco sita sit, ut ob novæ prolis generationem vel Parentes, vel ipsi liberi, viventibus parentibus, ad extremam penuriam redigendi sint, quòd ijs, inquit, qui inter Christianos vivunt, rarò eveniet, cùm in piorum hominum, multoque magis Dei auxilio, qui cœli volatilia pascit *Matth. 6.* confidere oporteat; cum quo plenè consentiunt Castropalao *l. n. n. 9.* Rebellus *p. 2. l. 2. de oblig. Iust. q 16. n. 5.* & Coninck *l. c.* atque etiam Gobat de se ipso fatetur *tr. 10. cas. 16. n. 625.* non meminisse se, quòd unquam impertiverit absolutionem præferenti animum negandi redditionem debiti conjugalis ob metum difficultatis in prole nutrienda, marito instanter, & seriò petituro; præsertim cùm vix sit possibile, ut, si diutiùs negaverit, maritum non exponat ingenti discrimini incontinentiæ, per quod ipsum delinquit mortaliter. Alij è contra satis probabiliter à peccato, saltem mortali, excusant, quando, citra periculum incontinentiæ in altero conjuge, parentes non sufficiunt ad tot liberos alendos, quia sicut à restitutione, & alijs justitiæ debitis persolvendis excusat magna incommoditas, & difficultas, neque tenetur debitor satisfacere creditori cum notabili suo detrimento, quando in creditore nullum simile, vel majus detrimentum timetur, ita nec obligatur conjux comparti debitum reddere, quando ex actu conjugali ea sequeretur prolium multiplicatio, ut parentes eas non possent alere, id enim Parentum maximum gravamen foret, qui proles alere tenentur. Addunt verò AA. *quando in creditore nullum simile, vel majus detrimentum timetur*, nam cùm eo casu debitor teneatur suo creditori satisfacere, sequitur, quòd in præsenti conjux non liberetur à redditione debiti, si in petente subesset morale periculum incontinentiæ. Sed forsan hîc quoque usui erit id, quod suprà diximus; talem non esse in extrema necessitate constitutum, cùm aliter possit periculum istud avertere; extra necessitatem verò nec charitas quidem nos obligat, ut cum ingenti incommodo, ac gravi damno proprio salutem alterius procuremus, cùm facilè possit ipse sibi succurrere: proinde non est censenda peccare graviter uxor, quando

do in hoc quoque justitiæ debito marito non satisfacit, maximè quando cessat incontinentiæ periculum. Accedit, quòd conjux non habeat obligationem reddendi debitum, si timor probabilis adsit periculi, aut detrimenti prolis jam genitæ; tale autem periculum imminet liberis jam natis, si proles adhuc multiplicentur, parentibus ad eos alendos debitis facultatibus destitutis: ergo si media sufficientia non adsint, ut possint Parentes tot liberos alere, & educare, justa est causa excusandi redditionem debiti. Illud verò non sufficit, quòd post parentum obitum singuli è liberis ob eorundem multiplicitatem sint minus habituri, nec portiones suffecturæ sint ad singulorum sustentationem, quia satis est, quòd Parentes sufficienter prolem alant, quamdiu ipsi vivunt; ijs defunctis, si facultates non sufficiant, ad prolem pertinet, ut sibi victum aliunde comparet. Bonac. *l. c. n.* 12. Perez *disp.* 50. *Sect.* 4. *n.* 6. Tambur. *l.* 7. *in Decalog. c.* 3. §. 5. *n.* 23. Jo. Præpos. *in* 3. *p. S. Th. q.* 6. *de Matr. dub.* 6. Diana *p.* 9. *tr.* 7. *resol.* 3. Bassæus *V. Debitum conjugale* 1. *n.* 7. Dicastillo *l. c. n.* 230. Sanch. quoque, *cit. disp.* 25. *n.* 3. & Petrus de Ledesma *q.* 64. *De Matr. art.* 1. *in fine* censent, nec quidem venialem culpam contineri in prædicta negatione.

16. Illud verò certum est, ac indubitatum, posse conjuges licitè, & sine ulla culpa ex communi consensu abstinere à copula, ne prolem ita multiplicent, ut ei deinceps alendæ non sint, quia sic nulli irrogatur injuria, quando uterque conjux communi placito abstinet; neuter enim tenetur ad copulam, altero non petente: nec ea voluntas non habendi plures liberos, quàm alere possint, vitiosa est. Sanch. *l.* 9. *disp.* 25. *n.* 1. Laym. *l. c.* Diana *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 213. An verò gravi culpâ careat uxor, vel maritus, si, dum exercet actum conjugalem, & Matrimonio utitur, habeat desiderium, ut proles non concipiatur, & nulla generatio sequatur, dubium non nemo movet apud Sanch. *l.* 9. *disp.* 8. *n.* 10. putatque, esse lethale crimen, cùm hoc sit expressâ intentione velle excludere finem in ipso contractu Matrimonij intentum. Sed rectiùs ait Sanch. *ibid.* si aliud non faciant, quod prolis conceptioni obstet, non nisi venialiter peccare ejusmodi conjuges. Imò juxta eundem, & Perez *disp.* 18. *Sect.* 7. *n.* 5. Coninck *disp.* 25. *dub.* 2. *concluf.* 2. Basil. Pontium *l.* 10. *c.* 8 *n.* 3. & Hurtad. *disp.* 10. *de Matr. difficult.* 2. *n.* 6 potest ejusmodi votum, seu desiderium carere omni peccato, etiam veniali, nam potest accipere honestatem ex fine honesto, per quod & ipsum evadit honestum, ac licitum: in exem-

plo: si pauper quispiam, qui sentit stimulos carnis vehementes, timetque, ne labatur, ducat uxorem, & quia non habet media, unde possit alere proles, optet in ipso conjugali actu, eas sibi non nasci; vel ex hac ipsa causa ducat uxorem, quam credit esse sterilem, ne prolium multitudine gravetur, talis in neutro casu peccat, quia voluntas non habendi plures liberos, quàm alere possit, vitiosa non est, cùm bono fine vestiatur, nempe ratione defectûs mediorum ad eos liberos alendos. At verò nunquam permissum est conjugibus, ut eo modo congrediantur, quo fiat seminis effusio, ne prolis conceptio, ac generatio sequatur, nam istud agere, & sic positivè generationem impedire mortale peccatum est gravissimum contra naturam, unde culpæ lethalis damnat uxorem Baunius apud Dianam *p. 6. tr. 7 resol. 7.* quæ viro debitum reddit, qui saturandæ libidinis causâ coitum incipit, sed postea, ne generatio sequatur, subtrahit sese, & effundit semen extra vas, quia abominando sceleri mariti non sine gravi scelere cooperatur, & se ipsam exponit præsenti periculo pollutionis, quod sanè verissimum est, si id consultò fiat, uxore consentiente, nam sicut vir hoc agendo peccat graviter, ita & uxor, si ut hoc ita fiat, ipsa quoque velit, aut consensum præbeat: conveniuntque in hoc passim omnes, deliberatam extra vas debitum seminis effusionem, etiam minimam, esse crimen mortale; unde certum est, posse uxorem, cui nota est hæc improba mariti sui intentio, petenti debitum negare, quia reddere non tenetur, nisi copula fiat congruo modo, aptoque ad generationem, cùm uxor concesserit viro potestatem in suum corpus ad usum, non ad abusum, neque hæc est petitio debiti, sed injusta exactio ejus, quod non debet, & cui proinde satisfacere non tenetur. Crediderim verò cum Basilio Pontio *L. 10. de Matrim. c. 11. n 8.* petere nihilominus posse uxorem à marito debibitum, etsi timere debeat ob notam illius libidinem, ne perperam sit redditurus, quia dum petit actum à marito, quem ille bene, vel malè potest ponere, non præbet ipsa causam peccato, sed alter malè facit ex malitia, quod posset bene, ac honestè facere: scelus igitur, quod timetur in viro, uxori non debet esse fraudi, ut nequeat debitum petere ob viri improbam voluntatem, sicut ex communi Sententia non impedimur mutuum petere ab usurario, etsi prævideamus, eum nobis, quod petimus, sine usuris non esse concessurum, nam sufficit, quòd sine usura mutuare possit.

An verò etiam reddere possit uxor debitum viro exigenti, quem novit semen profusurum, magis dubium est. Posse, affirmat, ex eadem ratione eodem loco Pontius, sed

sed contrarium videtur potiùs esse dicendum : nam possumus , atque etiam tenemur vel lege charitatis , vel ex justitia sæpè non reddere rem alienam , vel ejus redditionem differre , ut evitetur grave malum , v. g. si furens in inimicum reposcat depositum apud me gladium , ut vel se ipsum , vel inimicum occidat; si à me petat quis mutuum , ut in libidines absumat, Less. *L. 2. De Iust. dub. 4. n. 53. & seqq.* Cardin. de Lugo *tom. 1. De Iust. disp. 21. Sect. 2. n. 27.* ergo etiam uxor tenetur non reddere debitum , quod videt cum morte Spirituali mariti esse conjunctum , ut damnum hoc gravissimum , & enorme illius scelus avertat : sed de hoc infrà in *casu quarto variorum dubiorum circa conjuges. n. 8. & seqq.* ubi regulæ quædam statuuntur, quandonam reddi possit, vel non possit debitum conjugale illicitè petenti : hoc interim suadendum semper est mulieri , ut, sive reddat , sive petat debitum , virum horretur, ne committat tantam inordinationem, seque utatur modo debito , & humano ; aut si multiplicationem prolium vereatur, potiùs ab actu conjugali abstineat, quod si fecerit , tunc locus esse poterit opinioni Pontij.

17. Ex hactenus disputatis satis perspicuum est , posse Erlindam jure merito negare debitum conjugale Ragenulpho luo marito ex multiplici ratione. Nam 1. esto , prolium multiplicatio per se ordinariè non excuset à reddendo debito, sufficientem tamen habet excusationem , quia media non adsunt pro ijs sustentandis , ut dictum est *n. 15.* 2. Excusatur , quia , ut in casu ponitur , debitum exegit plerunque temulentus; cui ut reddat, docuimus *n. 12.* uxorem non obligari : & hoc posse ferè semper , etiam quando maritus solùm est semiebrius , docet Gobat *in Quinario tr. 5. c. 35. n. 14.* dummodo in illa semiebrietate notabilem molestiam afferre soleat uxori tempore copulæ , quia debitum reddere non tenetur cum notabili sua molestia , si hujus causa , & quidem culpabilis est ipse marisus. Accedit , maritum Erlindæ non servare . ad quæ ex justitia obligatur , ut nempe alimenta provideat uxori , & familiæ , nam, ut iterum in casu ponitur , omnia , quæ lucratur , ludendo , & compotando absumit ; uxor interea , & liberi domi cum fame luctantur , quare jure non redditur ab uxore , quod alias reddere illa teneretur , ut saltem hac ratione maritum suum emendet , & ad meliora compellat. Sanè uxorem multa prole gravatam , si maritus parùm curet œconomiam , ita ut totum onus in uxorem recumbat , à debiti redditione excusat Gobat *tr. 10. in Append. 1. ad litt. d. post num. 646.* idemque affirmat dictus Author *in Quinario l. c. c. 5.* quando maritus exercet sævitiam erga liberos , qualem exercet Ragenulphus , dum nullam penitus curam eorum habet

habet, sed velut alienos derelinquit, fami, & egestati obnoxios, quia uxor non tenetur marito debitum reddere, à quo admodùm malè, & indignè habetur: atqui habetur Erlinda pessimè, & tanquam pia Mater non potest non sentire acerbissimum dolorem, quando non ipsa solùm, sed liberi quoque, tenerior nempe sui pars, quos se ipsâ magis diligit, ab impio viro tam impiè negliguntur: ergo justè negare potest ipsi debitum, ut vel hac ratione cicuretur, & in Matrem, ac liberos sævire desinat. Et quidni possit uxor marito debitum negare ob crudelitatem in se, & liberos exercitam, cùm olim filios, quos contra pietatem tractaverant, coacti fuerint emancipare, si isti petijssent? ut docet Molina *tr 2. disp. 229.* & habetur *L. ult. ff. Si à Parente quis manumissus fuerit.*

CASUS SECUNDUS
Occulti Adulterij.

Hircanus clam sua uxore commisit adulterium.

Q. An hoc suo delicto amiserit jus petendi debitum conjugale?

SYNOPSIS.

1. *Proponitur duplex Sententia, quarum una negat absolutè, posse adulterum petere debitum. Altera docet, posse petere, sed non exigere.*

2. *Probabilior est tertia, posse exigere, quamdiu adulterium occultum est parti innocenti.*

3. *Proponuntur fundamenta hujus Sententiæ, quæ est decisio præsentis casûs.*

4. *Non tamen potest exigere tanquam debitum, quando illius delictum comparti cognitum est, & hæc non ducitur solis suspicionibus, ac levibus indicijs.*

5. *Enumerantur aliquot casus, in quibus conjux innocens tenetur reddere debitum, quamvis sibi certò constet de adulterio alterius.*

6. *Respondetur ad argumenta num. 1. proposita.*

1. MUltùm controversa est quæstio hujus casûs, & varia variorum circa eam opinio, proindè cùm hoc dubium, proh dolor! nimis frequenter possit evenire, meretur, ut paulò accuratiùs examinetur. Est verò de hoc triplex Sententia. Aliqui admodum rigorosi sunt, nam mordicùs defendunt, non solùm repelli posse adulterum, & debitum ipsi negari, quando de ejus crimine sufficienter constat, sed eo ipso, quòd adulterium commiserit, perdere ipsum jus petendi debitum à conjuge innocente, nec posse hoc exigere in conscientia, quamvis uxorem lateat patratum scelus mariti, & penitus occultum sit. Qui ita sentiunt, neque authoritate, nec rationibus destituuntur; nam post commissum adulterium, etiam occultum, jure petendi debitum privari, absolutè & sine ulla limitatione docent Angelus *V. Adulterium n. 3.* Rotella *V. Debitum n. 17.* Sylvester *V. Adulterium. q. 6 n. 8 in fine.* Eman. Rodriq. *tom. 2. Summæ c. 242. n 16.*

Alij, ut suam opinionem clariùs proponant, discrimen faciunt inter *exigere*, & *petere*; nam vox exigere importat coactionem, & est petere tanquam sibi debitum; vox autem *petere* ex sua significatione tantum non

non dicit, cùm petere possimus etiam ea, quæ nobis debita non sunt, sed gratis conceduntur. Hac factâ differentiâ,

Secunda Sententia docet, Adulterum, etiam occultum, ipso facto privatum esse jure exigendi debitum, & tantùm posse humiliter illud petere. Ita Navarr. *in Manuali c. 22. n. 23.* Petrus de Ledesma *q. 62. de Matr. art. 1. dub. 1.* Armilla *V. Matrimonium. n. 77.* Covarruv. 4. *Decretal. p. 2. c. 7. §. 2. n. 4. in fine.* Rebellus *P. 2. L. 2. De Oblig. Iust. q. 17. n. 3.* Hurtad. *disp. 11. de Matrim. difficult. 7. n. 14.* & plures alij. Fundamenta, quibus tum hæc, tum præcedens Sententia innititur, potissimùm sunt ista. 1. Quia statim, ac conjux adulterium admittit, pars innocens revera, & coram Deo est absoluta à debito reddendo: ergo adulter non potest petere tanquam debitum, cùm revera debitum non sit. Antec. prob. quia si nosset pars innocens alterius adulterium, secundùm omnes maneret absoluta, nec teneretur reddere: atqui hoc jus negandi debitum illi non dat cognitio facti, sive criminis, sed ipsum factum, sive crimen commissum: ergo ante omnem notitiam erat reipsa jam absoluta, & solùm tenebatur ex conscientia erronea, quia nempe putabat, se esse obligatam, cùm ignoraret alterius adulterium, quod jus negandi debitum ipsi concedit. 2. Reddere ex obligatione, & exigere sunt correlativa: sed uxor talis adulteri non tenetur revera reddere, sed solùm, ut modò diximus, ex conscientia erronea: ergo adulter non potest exigere. 3. Creditore ratione ignorantiæ non petente debitum, minimè eximitur debitor ab obligatione solvendi: sed eo ipso, quòd conjux adulteretur, est alteri debitor immunitatis, & exemptionis ab obligatione reddendi: ergo licèt innocens ex ignorantia minimè petat hoc libertatis debitum, non manet propterea adulter liber à suo debito, nec potest alterius partis libertati contravenire exigendo. Vel si velimus adhuc clariùs dicere. Si Petrus debuisset mihi decem aureos, & aliquo casu desineret eos debere, sed hoc ignoraret, injustè eos ab ipso exigerem: ergo à pari injustè exigit adulter actum conjugalem, ad cujus redditionem uxor obligata non est, licèt hoc ipsa ignoret, quia eam latet adulterium viri. 4. Maritus non potest exigere divortium à parte, quam scit esse adulteram, nec debitum negare ob adulterium uxoris sibi notum, licèt uxor suum, id est, mariti, ignoret, si & ipse adulter est: nam adest mutua delictorum compensatio: ergo non potest exigere debitum, si solus ipse adulter sit, licèt pars altera ob ignorantiam non opponat adulterium.

2. Secundæ hujus opinionis Patroni, & eorum sententia non faciunt ad propositum, & præsentem quæ-

quæstionem, nam quando proponitur dubium, an adulter jus habeat exigendi debitum conjugale, non est quæstio, an licitè possit petere rogando, & an innocens conjux possit reddere, si velit? hoc enim certum est apud omnes, sive adulter occultus sit, sive notum illius adulterium, quid enim prohibet, aut facit, ut non liceat adultero rogare humiliter conjugem innocentem, sceleris sui gnaram, ut reddat, quod licitè ipsa potest, etsi non debeat ob notum suum crimen? nam quamvis adulter, saltem quando notum est ejus adulterium, non habeat jus exigendi, non tamen perdidit jus rogandi id, quod Matrimonium permittit, cujus vinculum per adulterium dissolutum non est, nec parti læsæ erepta potestas est reddendi id, quod petit adulter, velut rem licitam, quamvis non debitam, de quo nec primæ sententiæ patroni quidquam dubitant, etsi admissum crimen occultum non sit, ut videre est apud Navarr. & alios. Tota igitur quæstio in eo vertitur, an quando delictum alteri conjugi ignotum est, habeat adulter jus exigendi debitum obligando ex justitia, & jure Matrimonij innocentem conjugem ad reddendum, ita ut reddere teneatur?

Omissis duabus prioribus sententijs, probabilior videtur tertia, conjugem adulterum, quamdiu pars innocens ignorat commissum à se adulterium, non perdere jus exigendi debitum, sed posse conjugij usum petere, non solùm ut licitum, de quo nec adversarij contendunt, sed etiam ut jure debitum, donec Pars innocens adulterij conscia ipsum hoc jure privet. ita Cajet *tom. 1. Opuscul. tract. 31. respons. 4.* in clarissimis terminis, qui perperam à plurimis citatur pro secunda sententia, Sanchez *l. 1. de Matr. disp. 68. n. 4.* & *l. 10. disp. 12. n. 8.* Azor *p. 3. l. 3. c. 31. q. 16.* Coninck *disp. 28. dub. 12. n. 87. & seqq.* & *disp. 35. dub. 1. n. 4.* Bonac. *q. 4. De jus, quæ pertinent ad usum Matrimonij. pu. 6. n. 20.* Palao *disp. 3. de sponsal. pu. 4. §. 10. n. 1.* Laym. *l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. n. 4.* Jo. Præpos. *in 3. p. S. Th. q 5. de Matrim. dub. 12. n. 96.* Dicastillo *disp. 10. de Matr. dub. 7. n. 81. Less. c. 6. De Sacram. Matrim. dub. 3. n. 119.* Fagundez *l. 6. in Præc Decal. c. 7. n. 11.* & plures alij ab his citati.

3. Probatur hæc sententia, quia quòd adulter non possit exigere debitum propter commissum adulterium, pœna quædam est, quasi jure naturæ introducta, & consequens rationem contractûs Matrimonij, quia frangenti fidem meritò fides promissa negatur; ad hanc verò pœnam adulter se ipsum condemnare non debet, antequam conjux eam exigat, aut contra debitum petentem excipiat; neque tenetur crimen suum ipse manifestare: ergo donec

donec ab innocente conjuge hoc fiat, eumque illa, & ejus petitionem reijciat, potest ipse jure exigere usum conjugalem, præsertim cùm à petitione debiti plerumque abstinere non possit, quin criminis commissi suspicio, aut alia incommoda oritura sint. Confirmari res potest instantijs: in alijs quoque contractibus, societatibus, fœderibus, conventionibus &c. reus non est ipso jure privatus, sed privandus; &, si censuras excipiamus, & similes aliquas pœnas, quæ non tam infliguntur in meram peccati punitionem, quàm vel in Medicinam, vel ob quandam, quam reus per crimen contraxit, indecentiam exercendi eas actiones, quæ ei in pœnam prohibentur, omnes aliæ pœnæ, tam legales, quàm conventionales, non debentur, antequam vel à Iudice, vel à Parte exigantur: sic filius, qui grave crimen commisit in Parentem, vi cujus meretur, ac potest exhæredari, non eo ipso exhæres est, usquedum talis declaretur, & actu hæreditate privetur; sic excommunicatus toleratus potest agere contra me in judicio; neque tenetur se ipsum excludere, sed me citando, accusando &c. nullam mihi facit injuriam, quamvis ego jus habeam excipiendi contra ipsum tanquam excommunicatum, atque ita elidendi ipsius actionem, quamdiu autem hoc ego non facio, quia vel illius excommunicationem, vel meum jus ignoro, teneor comparere, & ad hoc potest ipse me cogere: ergo pariter quamvis Pars innocens, si ipsi constet de adulterio conjugis, possit contra eum excipere, eique debitum negare, libera tamen non est, sed debet exigenti obsequi, quam diu crimen adulteri occultum est, atque ita in casu præsente Hircanus, quamdiu uxorem latuit ejus adulterium, jure exigere debitum conjugale, nec sine injuria repelli potuit.

4. Dixi *quamdiu latuit ipsius adulterium*, nam si Pars innocens crimen compartis cognoscat, pars nocens non potest amplius debitum exigere, vim inferendo, & ad redditionem compellendo, cùm innocens tunc liberè negare possit, si quidem in ipso contractu Matrimonij tacito quodam modo apposita fuit conditionalis hæc pœna, ut posset privari jure petendi debitum, qui alteri fidem fregisset. Ad hoc nihilominus, ut conjux innocens possit adulterum privare usu conjugali, & hanc pœnam debitum petenti irrogare per oppositam adulterij exceptionem, non sufficit sola suspicio commissi sceleris, aut levia quædam indicia, cùm nulla pœna ab homine infligi possit, nisi saltem moraliter constet de crimine perpetrato, & nullus per modum pœnæ debeat deturbari de sua possessione, nisi puniens notitiâ instructus sit sufficiente ad puniendum, cùm cæteris paribus melior sit conditio

conditio possidentis, & in pari causa reo sit favendum. Unde si, qui nocens est, noverit, compartem solis suspicionibus duci, levibus indicijs, vel argumentis tantùm probabilibus, quæ rem non satis illi aperiant, potest more consueto debitum exigere, etiam tanquam debitum, nam verè illi adhuc debetur, nec potest suo jure in illa circumstantia legitimè privari: imò exceptio hæc adulterij, si eam opponat pars innocens, nec quidem est legitima pro foro conscientiæ. Sanch. *l. 1. disp. 64. n. 5.* Præpos. *l. c. n. 97.* At ex oppositio quando adulter animadvertit, partem innocentem habere sufficientem sui adulterij certitudinem, quamvis in foro externo fortassis delictum probare non valeat, nullo modo potest ipsam compellere, ut sibi debitum reddat, sed aliud ipsi tunc non supereſt, quàm ut humiliter, & amicabiliter petat, quod nequit jam exigere in conscientia, & sic, concessâ à conjuge innocente reconciliatione, iterum acquirat jus amissum per adulterium non jam occultum, sed conjugi innocenti manifestum, quæ licitè potest petenti reddere, si velit, & sic cedere suo juri, quando alterius crimen non publicè notum est, sed solùm ipsis conjugibus cognitum, atque ita cessat ratio scandali, ne videatur favere adulterio, & ejus patrocinium suscipere. Sanch. *L. 10. disp 12. n. 8.* Laym. *l. c.*

5. Quamquam verò pars innocens ordinariè non teneatur reddere debitum conjugi adultero, quando istius delictum sibi perspectum, ac cognitum est, aliqui tamen casus evenire possunt, in quibus etiam cognito delicto, à debito reddendo non est libera, sed reddere tenetur, & alter jus exigendi non amittit. 1. Si postea ipse quoque innocens committat adulterium, quia tunc ambo conjuges pares sunt, & delicta mutuâ compensatione tolluntur. *c. Cùm intelleximus. De adulter. & stupro.* & sic qui priùs, quamdiu fuit innocens, potuit jure negare, per similem adulterij injuriam amisit jus negandi, & reddere jam tenetur, quod alter jure potest exigere, circa quod proinde rectè monet Fagundez confessarios *l. c. n. 12.* ut obligent maritos, qui propter adulterium uxorum sive verum, sive præsumptum, uxores deserunt, ut redeant ad illas, quando ipsi quoque adulterium commiserunt, quia tunc per mutuam compensationem injuria est abolita, & si id recusent, eosdem non absolvant, nisi priùs debitum reddant uxoribus, illud petentibus, vel saltem concipiant verum, & efficax propositum reddendi illud primo quoque tempore. 2. Tenetur reddere vir uxori adulteræ debitum, si ipse adulterandi causam pro-

propinquam dedit, veluti si ipse uxorem obtulit alterius libidini, coactamvé tradidit adulterandam. c. Discretionem. De eo, qui cognovit consang. uxor. suæ. ubi dicitur: *adulterium non potest ei objicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam.* Idem est, si adulterium commisit uxor, etsi non ultrò oblata, vel coacta à marito, sed tamen cum ejus consensu, sive expresso, sive tacito, nimirum dissimulante viro, & non impediente, cùm posset obsistere absque magno suo incommodo; sic enim vir non habet jus denegandi debitum, & uxor habet jus illud exigendi, quia auctoritate, ac consensu, sive culpâ mariti commisit adulterium. Non verò si remotè tantùm maritus uxori præbuit occasionem peccandi, v. g. quia negavit ipse debitum, vel non dedit necessaria ad victum, vel iratus domo ejecit &c. nam in his casibus propriâ suâ culpâ peccat uxor, habetque vir jus denegandi illi debitum. 3. Conjux innocens tenetur reddere debitum conjugi adulteræ, quando hæc vi oppressa est ab alio. *c. Itane. 32. q 5.* & alijs seqq. Ratio desumitur ex verbis D. Hieronymi in Genesin apud Gonzalez in cit. c. Discretionem. n. 7. *Corpus mulieris non vis maculat, sed voluptas*, & S. Augustini: *quod enim violenter, non præcedente libidine, patitur corpus, vexatio potiùs, quàm corruptio appellanda est.* Intelligitur verò hîc violentia præcisa; nam condi-

tionata tantùm, scilicet ob metum incussum, uti non excusat à culpa, ita nec à pœna privationis debiti. Rebellus *p. 2. De Oblig. Iust. L. 2. q. 17. n. 6.* 4. Quando uxor ob diuturnam absentiam mariti credens, eum esse mortuum, alteri se conjunxit, non perdit jus exigendi debitum, nec vir reversus potest ei objicere adulterium *c. Cùm per bellicam. 34. q. 1.* nisi tamen fornicata fuerit, postquam de illius vita certior facta est: idemque dicendum de viro, si credit, uxorem esse mortuam. 5. Si alius sub specie Mariti decepit uxorem, non potest maritus ei objicere adulterium. *c. In lectum. 34. q. 11.* 6. Si maritus post adulterium cognovit uxorem, & toleravit eam, sciens illius adulterium, nam sic censetur injuriam condonasse. *c. Si quis uxorem. 32. q. 1.* dummodo tamen copulam spontè habuerit, & non compulsus, vel præcepto Judicis, vel quovis alio modo, quia hæc condonatio proficisci debet ex liberali innocentis voluntate: at in necessitate nemo liberalis præsumitur. *L. Rem legatam ff. De Adimend. vel transferend. legat.* 7. Denique si degens in infidelitate repudiat uxorem suam, & hæc deinde nubit alteri, putans, id esse licitum, tenetur vir ad fidem conversus, si & ipsa convertatur, eandem recipere, nec potest ipsi objicere adulterium, si aliàs fornicata non fuit. Angelus De Clavasio *V. Debitum. n. 7.* Azor *p. 3. L. 3. c. 31. q. 16. V. Altera difficultas est.*

6. Nunc

6. Nunc respondendum quoque est ad argumenta, quæ pro utraque opposita Sententia *num. 1.* adducta sunt. Ad primum negatur Anteced. quia non eo ipso, quòd altera pars commiserit adulterium, innocens absolutus est ab obligatione debitum reddendi, sed tantum habet jus, quo se ipse possit absolvere in foro conscientiæ, si sibi de delicto constiterit. Ad probationem conc. Maj. distinguo Min. non cognitio delicti tribuit jus innocenti negandi debitum, sed ipsum delictum, sive adulterium, & tamen ipsa istius cognitio est requisita conditio, ut innocens jus istud consequatur, conc. Min. ipsum delictum tribuit hoc jus, ita ut delicti notitia nihil penitus ad rem faciat, ac prorsus necessaria non sit, nego min. & conseq. Quamvis notitia facti non absolvat ab obligatione reddendi debitum, sed ipsum factum, sive adulterium, est tamen notitia commissi criminis conditio requisita ad hoc, ut se pars innocens justè possit absolvere ab isto onere, & debiti redditionem negare, quia non ipsum crimen secundùm se dat conjugi innocenti plenum jus negandi debitum, sed crimen sufficienter cognitum.

Ad secundum nego min. nam juxta dicta reddere tenetur, usque dum cognito alterius delicto possit se ipsum innocens ab obligatione absolvere, ante quam absolutionem alter sua possessione spoliandus non est.

Ad 3. concessa Maj. nego dist. Min. eo ipso, quòd alter commiserit adulterium, est debitor immunitatis, ut velit partem innocentem esse liberam ab obligatione debitum reddendi, ita ut teneatur se ipsum prodere, & manifestando suum crimen, hactenus occultum, ad pœnam se offerre, ut spolietur suo jure, nego, ita ut teneatur subire hanc pœnam conventionalem, si aliunde hoc suum factum conjugi innotuerit, concedo. In altera instantia paritas non est, quia ex quacunque causa Petrus desierit esse meus debitor, eo ipse, quòd desijt, & ego id scio, etsi ipse ignoret, non possum aliquid ab ipso petere, quia jam nihil debet, at verò conjux innocens non eo ipso nihil debet, quòd maritus commiserit adulterium, sed tunc primum nihil debet, quando accesserit ista conditio, ut viri delictum ipsi cognitum sit juxta superiùs dicta ad primum argumentum.

Ad quartum nego conseq. quia quòd adulter non possit ab adultera divertere, non habet rationem pœnæ, sed ideo fit, quia illud nulli conceditur, nisi innocenti, ut autem excidat jure petendi debitum, quando ipse solus adulter est, hoc propriè habet rationem pœnæ, ad quam non debet ipse se ultrò offerre.

CASUS

CASUS TERTIUS

Affinitatis Matrimonio supervenientis ex incestu cum consanguinea conjugis.

Philagrius carnaliter cognovit Brasildam Uxoris suæ consanguineam, nescius, incestum privare jure petendi debitum conjugale.

Q. Igitur, an hoc suo peccato istam pœnam incurrerit?

SYNOPSIS.

1. *Qualis incestus privet jure petendi debitum à conjuge?*

2. *Olim incestus privabat jure petendi debitum usque ad quartum gradum inclusivè, idque etiam hodie vigere, aliquorum Sententia est.*

3. *Sed probabiliùs copula cum consanguinea conjugis in tertio, vel quarto gradu non impedit petitionem debiti, hancque Sententiam non evertit allata hoc numero objectio.*

4. *Excusat etiam incestuosum ignorantia, qua triplex esse potest: ignorantia*

rantia Juris, facti, & pœnæ; & de prioribus quidem duabus ignorantijs convenit inter AA.

5. *Magis controversum est de sola ignorantia pœnæ; sed etiam hanc excusare, valde probabile est, unde deciditur in casu præsente pro Philagrio.*

1. REcolenda hîc sunt, quæ diximus in secunda parte inter impedimenta dirimentia *Classe III. §. 4. Cas. 1. n. 2. De Affinitate*, etiam in incestu, ut is inducat privationem petendi conjugale debitum, opus esse, ut quis habuerit perfectam copulam, quæ apta fuerit ad generationem, qualis si non fuit copula admissa à Philagrio, quantumcunque de cætero fuerit enormis commixtio, etiam sodomitica, aut quantamcunque pollutionem continens, aliudvé infandum crimen, uti veram affinitatem non inducit, ita neque impedimentum generat exigendi debitum conjugale. Gobat, Palao, Sanchez & alij &c.

Præterea notandum est, quòd, etsi omnes ij vocentur *incestuosi*, qui cum proprijs cognatis, & affinibus usque ad quartum gradum *inclusivè* perfectam copulam contra prohibitionem Ecclesiæ habuerunt, tamen, ut rectè advertunt Sanch. *L. 9. disp. 27. n. 7. & 14.* Gobat *tr. 10. n. 601.* & Patritius Sporer *Theol. Sacramental. p. 4. c. 1. Sect. 1. n. 84. Not. 2.* ille solus incestuosus privetur jure petendi debitum, qui habuit perfectam copulam cum consanguinea suæ uxoris: itaque jure petendi debitum non privatur is, qui cum propria sua consanguinea, vel uxor, quæ cum proprio suo cognato incestuosam copulam habuit, cùm nullam inde affinitatem cum conjuge contraxerit, ob quam incestuosus privetur jure petendi debitum à conjuge sibi jam facta affine. Similiter notandum est, jure petendi debitum non privari eum, qui cum affine propriæ uxoris peccavit carnaliter, ut iterum docent Sanchez *n. 4.* & Gobat *l. c.* contra Eman. Rodriquez *tom. 1. Summæ. c. 208. in fine*, quia talis incestus est improprijssimè incestus, siquidem ejusmodi affinitas est respectu adulteri nimis impropriè dicta affinitas, cum affines unius con-

conjugis nullo modo alteri conjuncti sint. Hæc omnia si bene notentur, quòd nempe carnalis copula habita completa, & perfecta fuerit, non cum affine conjugis, sed cum ejusdem consanguinea, ne sic quidem incestuosus adulter statim damnandus est in hanc pœnam, quòd debeat abstinere à petitione debiti, tum quia fortè ipsum eximet, quod indicatur in præsente casu, quòd pœnam hanc lege statutam ignoraverit, quod postea examinabimus, tum quia aliæ rationes rem possunt efficere dubiam, vel reum excusare; de quibus modò.

2. Ac primò quidem diligenter considerandum est, in quoto consanguinitatis gradu Brasilda contingat uxorem Philagrij, aut vice versa, quod enim de viro incestuoso dicitur, intelligendum est etiam de uxore committente incestum cum consanguineis sui mariti: cognito igitur gradu consanguinitatis, in primis certum est, affinitatem Matrimonio supervenientem, quæ orta est ex copula incestuosa cum consanguinea suæ uxoris in primo, vel secundo gradu impedire petitionem debiti, uti constat ex *c. Transmissæ*, & *c. Tuæ fraternitatis. De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ*; reddere tamen tenetur, ut manifestum est ex c. Discretionem. De eo, qui cognov. consang. ubi dicitur: *sed nec affinitas post Matrimonium iniquè contracta ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cùm suo jure non debeat sine sua culpa privari*; idemque repetitur *c. penult.* & *c. fin. eod. tit.* Sanch. *L. 9. disp. 27. n. 1.* Dicastillo *disp. 9. de Matr. dub. 9. n. 94.* An verò hæc affinitas, & impedimentum oriatur ex copula cum consanguinea conjugis in tertio, vel quarto gradu, non ita expeditum est apud AA. Nam jure quidem antiquo ejusmodi copula impediebat tum Matrimonium contrahendum, tum post contractum prohibebat petitionem debiti usque ad quartum gradum inclusivè, at verò postmodum Concilium Tridentinum statuit *Sess. 24. c. 4.* ne per copulam fornicariam Matrimonium contrahendum impediretur ultra secundum gradum: quia autem dictum Concilium de privatione debiti mentionem nullam fecit, hinc arbitrantur Authores sat multi, & quidem, teste Perez, probabiliter, in ordine ad petitionem debiti conjugalis vigere etiamnum Jus antiquum, itaque argumentantur: à Jure antiquo recedendum non est, nisi quatenus in Jure novo expressum est: cùm ergo in Jure novo nulla inveniatur restrictio ad debiti petitionem, consequitur, affinitatem hanc, & impedimentum petendi debitum etiamnum extendi usque ad quartum gradum inclusivè, ita Angles, Cannedo, & plures alij apud Sanchez, & Dicastillo, quibus accedit Ludov. Lopez *p. 1. c. 80. §. Sed connumerare*, & Comitolus *L. 1. Responsor.*

Respons. Moral. q. 138. qui insuper utitur hoc argumento: Incestus est gravius peccatum, quàm adulterium, ut manifestum est ex *Can. Adulterij*. 32. q. 7. sed quodvis adulterium privat jure petendi debitum: ergo multò magis incestus.

3. Quidquid autem sentiant isti AA. sententia opposita est communior, & verior, videlicet copulam cum consanguineis alterius conjugis in tertio, vel quarto gradu habitam, non impedire petitionem debiti conjugalis. ita tenent Palao *disp. 3. de sponsal. pu. 6. n. 2.* Sanch. *l. 9. de Matr. disp. 27. n. 14.* Dicastillo *tract. 10. de Matr. disp. 9. dub. 9. n. 106.* Mart. Perez *de Matr. disp 52. Sect. 3. n. 3.* Bonac. *q. 3. de imped. Matrim. pu. 12. n. 20.* Gobat, Guttierez, & alij. Ratio est, quia privatio exigendi debitum conjugale imponitur in pœnam copulæ incestuosæ: at postquam affinitas, quæ oritur ex illicita copula restricta est à Tridentino ad secundum gradum, ac consequenter sublatum impedimentum contrahendi Matrimonium ob copulam cum consanguineis in tertio, vel quarto gradu, ea copula non est incestuosa propriè loquendo, quia non est censenda cum affine habita, neque inducit affinitatem, ex qua consurgat istud impedimentum; sicuti non censentur consanguinei rigorosè loquendo, in ordine ad hunc effectum, qui sunt extra quartum gradum, eo quòd extra illum non sit impedimentum Matrimonij contrahendi: ergo nec adest impedimentum petendi debitum ob ejusmodi illicitam copulam.

Si dicas, non omninò cessasse affinitatem ex copula illicita ultra secundum gradum, sed solùm cessâsse in ordine ad impediendum Matrimonium.

Contra est: cui licet, quod plus est, licet etiam, quod minus est juxta Regulam Iuris 53. in 6. Sed Tridentinum concedit, ut nulla oriatur affinitas ultra secundum gradum ad impediendum Matrimonium, quod plus est: ergo neque ad ejus usum, quod minus est. Confirmatur, quia Concilium Tridentinum restringit istam affinitatem, ut *simpliciter* Matrimonium neque impediat, neque dirimat: ergo restringit etiam, ut non impediat *secundùm quid*, scilicet *quoad usum*, quia si etiamnum obstaret usui, jam ex aliqua parte obstaret Matrimonio: dum ergo fecit, ne deinceps obstaret Matrimonio, fecit pariter, ut non obstaret ijs, quæ Matrimonium consequuntur, & illius sunt propria.

Denique apud cit Sanchez, Dicastillo, Bonac & Gobat id Congregatio Cardinalium declaravit his verbis: *Congregatio Concilij censuit, Decretum Tridentini Sess. 24. De Matrim. c. 4. ad primum, & secundum gradum restringens impedimentum inductum propter affinitatem ex fornicatione contractam, censeri etiam quoad eosdem gradus restrinxisse*

restrinxisse impedimentum exigendi debitum ab uxore, quod inducitur ex affinitate proveniente ex illicita copula à viro cum consanguinea suæ uxoris post Matrimonium habita. Ex quibus omnibus manifestè corruit primum Adversariorum argumentum. De altero, quod affert Comitolus, non multùm nobis hîc laborandum est, nam casu præcedente sufficienter ostendimus, non quodvis adulterium privare adulterum jure petendi debitum conjugale, etiam quando occultum est, sed solùm quando id cognitum est parti innocenti, circa quod sibi Comitolus planè non constat in tradita à se doctrina, nam in hoc loco asserit, quodlibet adulterium privare adulterum jure petendi debitum, & tamen paulò antè, videlicet q. 135. apertis verbis docuit, quoties adulterium occultum est, non impediri adulterum à debiti exactione, aitque, hanc sententiam veram esse, & se in ea libenter conquiescere, cùm videatur non quidquam rationis habere, ut intermissa consuetudine exigendi debitum in suspicionem uxori ijs de rebus veniat, quas in viris suis metuunt mulieres. Omissa igitur hoc Pauli Comitoli fundamento, dicendum, à Confessario nequaquam damnari debere Philagrium ad abstinentiam à debiti petitione, quando ei patescit, hunc suum pœnitentem rem habuisse cum consanguinea uxoris in tertio, vel quarto gradu, sed solùm tunc, quando peccavit cum conjuncta in primo, vel secundo gradu, & hoc, ait Gobat, habere certissimò hodiernam praxim.

4. Præterea excusantur incestuosi ulteriùs à prædicta pœna per ignorantiam, quia triplex esse potest; nimirum ignorantia Juris, ignorantia facti, & ignorantia pœnæ. Ignorantia Iuris est illa, dum quis accedit ad consanguineam uxoris, vel viciſſim, ignorans, extare legem specialiter prohibentem talem accessum ad conjugis consanguineam, legem, inquam, positivam; quamvis enim noverit, prohibitum hoc esse jure naturæ, potest nihilominus ignorare, quòd specialiter prohibitum hoc sit lege humanâ positivâ.

Ignorantia facti est, quando scit quidem, adesse legem Ecclesiasticam prohibentem accessum ad consanguineam uxoris, ignorat tamen eam, quam hîc & nunc cognoscit carnaliter, esse uxoris suæ consanguineam, vel, quod addunt Sanch. *l. 9. de Matr. disp. 32. n. 48.* Gobat, & Perez, si sciat quidem, esse consanguineam, ignorat tamen, esse in gradu tam propinquo conjunctam, existimans, esse in tertio, vel quarto gradu, cùm sit in secundo, vel primo, quia perinde est, ignorare consanguinitatem, & ignorare ejus gradum.

Denique

Denique ignoratia pœnæ est, quando quis, etsi sciat specialiter esse prohibitum accedere ad consanguineam suæ uxoris, atque insuper, etsi noverit, illam, ad quam accedit, esse uxoris consanguineam, ignorat tamen congredientem cum consanguinea uxoris in primo, vel secundo gradu puniri privatione juris petendi debitum.

His positis, communis ferè est Sententia, ignorantiam facti, uti & Juris invincibilem, imò & vincibilem, seu culpabilem, dummodo non fuerit affectata, vel adeò crassa, ut sit ingens temeritas ignorare, excusare ab incurrenda hac pœna, atque ideo taliter delinquentem non privari jure petendi debitum. ita Sanch. *L.* 9. *de Matr. disp.* 32. Perez *de Matrim. disp.* 52. *Sect.* 5. Dicastillo *tr.* 10. *disp.* 9. *de Matr. dub.* 9. *n.* 104. Bonac. *q.* 4. *de Matr. p.* 2. *n.* 6. Gobat, Reginald. Navarr. & complures alij ab his citati.

Probatur hæc decisio textu Juris c. 1. De eo, qui cognov. consang. uxoris suæ, ubi dicitur: *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem.* In hoc textu manifestè, & expressè petitur scientia ad hoc, ut contrahatur impedimentum petendi debitum: ergo laborans ignorantiâ, saltem facti, non incurrit hanc pœnam.

Quòd autem ignorantia Juris quoque excuset, iterum patet, quia ignorantia Juris, seu legis specialiter prohibentis accessum ad consanguineam suæ uxoris excusat à voluntaria transgressione talis legis: ergo necessariò etiam excusat à pœna, quæ transgressoribus talis legis imponitur. Anteced. prob. quia licèt copula *illa*, ut est fornicaria, sit jure naturali vetita, tamen in quantum est incestuosa, prohibetur per jus positivum Ecclesiasticum, quod statuit, intra hunc gradum committi incestum, ex quo oriatur affinitas, eique in pœnam constituit privationem debiti: ergo ignorans hanc legem positivam, non peccat contra eandem, sed offendit solùm Jus naturale, & Divinum, contra quod se agere novit; non autem positivum, quod ignorabat: ergo solius prioris Juris pœnas incurrit, non autem secundi.

Hæc de ignorantia invincibili sat certa sunt. Quòd verò etiam procedat de ignorantia vincibili, probatur, quia quando lex aliqua requirit scientiam, vel dolum ad incurrendam aliquam pœnam, non sufficit dolus præsumptus, & virtualis, sed debet delictum esse expressè, & formaliter volitum: atqui ad incurrendum incestum, cui imponitur pro pœna privatio debiti, requirit lex scientiam, ut patet ex cit. c. 1. De eo, qui cognov. consang. ux. suæ: *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit &c.* ergo ab hac incurrenda excusat

cusat ignorantia, quæ affectata non est.

Neque obest, si quis dicat, idem esse, scire, ac debere scire, juxta *L. Quod te mihi. 5. ff. De reb. credit.* Respondeo enim, à nobis non excusari ignorantem per affectationem, imò & illum, cujus ignorantia ita crassa est, ut ingens temeritas sit, ignorare; quod solum vult iste textus. Præterea axioma hoc verum est in ordine ad contrahendum peccatum, non tamen in ordine ad pœnam, pœnæ enim leniendæ potiùs sunt, quàm exaggerandæ juxta *c. 18. dist. 1. De Pœnit.* Quamquam igitur talis ignorantia non excusat absolutam gravitatem peccati, excusat tamen ab illo modo gravitatis peccati, sine quo noluit lex peccatum punire. ita Sanch. Bonac. Perez & alij suprà citati omnes.

5. Majoris verò indaginis est, an excusetur etiam ab incurrenda hac pœna, qui laboravit solâ ignorantiâ pœnæ? Negant hoc absolutè Perez *l. c. n. 6.* malè citatus à Dicastillo pro parte contraria, Basil. Pontius & alij. Sed probabiliter affirmant Dicastillo, Bonac. Gobat, Diana *p. 3. tr. 5. resol. 12. & p. 11. tr. 5. resol. 39.* Idem censet Sanch. esse probabile, licèt in oppositum magis inclinet. Accedit denique Castropalao *p 1. tr. 2. disp. 1. pu. 17. n. 8.* ubi, postquam dixisset, *peccantem cum consanguinea alterius conjugis in secundo gradu, ignorando, hunc accessum esse specialiter ab Ecclesia prohibitum, non impedire à debiti petitione*, subjungit in fine: *idem dicendum de ignorante solam pœnam*, hoc est, de ignorante, sibi esse prohibitam debiti petitionem ob incestum commissum, etsi sciat, hunc specialiter prohiberi. Ratio est, quia ignorantia pœnæ excusat ab incurrenda excommunicatione, & alijs censuris, ut tenent Suar. Laym. Coninck, Bonac. Filliuc. & plurimi alij agentes de censuris: imò probabiliter juxta Palao, & alios citatos, etiam ab irregularitate proveniente ex delicto, & consequenter quæ verè habet rationem pœnæ, exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio injusto, hoc enim qui committit, evadit irregularis, etsi nesciat, huic delicto irregularitatem esse annexam, ut advertit Tamb. *c. 6. De Irregular. §. 5. n. 7.* ergo excusat etiam ab incurrenda privatione juris petendi debitum conjugale. Quod confirmatur, quia quantitas pœnæ proportionari debet quantitati delicti, *c. Felicis. De Pœnis, in 6.* ergo ubi minus delictum est, debet infligi minor pœna: sed minùs delinquit nescius per legem intentari gravem pœnam: quàm is, qui novit, minùs enim legem contemnit: ergo non potest eâdem, ut iste, pœnâ puniri.

At dicere quis poterit, hanc ignorantiam pœnæ non facere, ut delictum non sit voluntarium, & consequenter meritorium pœnæ, quia ubi est culpa, quæ est causa, conse-

quitur etiam pœna, quæ est effectus, probat adeò ad summum, & efficit hæc ignorantia, ut pœna non sit voluntaria, quod nullo modo est necessarium, cùm pœna ex natura sua potiùs exigat, ut sit involuntaria.

Respondeo, nego antec. vel distinguo: hæc ignorantia non facit, ut delictum non sit voluntarium, materialiter illud accipiendo, conced. formaliter, nego, & explico distinctionem: etsi ad hoc, ut pœna aliqua incurratur, non requiratur consensus in ipsam pœnam, requiritur tamen consensus in causam pœnæ, nempe delictum, non solùm materialiter acceptum, sed formaliter, in quantum est causa: hoc autem non evenit, ubi delinquens non novit quidquam de pœna in talem transgressionem statuta: ergo ob ignorantiam pœnæ non incurrit hanc ipsam pœnam.

Opponi potest 2. Copula, ex qua oriri possit affinitas, quando præcedit Matrimonium contrahendum, id dirimit: ergo quando supervenit jam contracto, impedit petitionem debiti.

Resp. conc. antec. nego cons. quam nullo modo sequi, patet ex instantia. Certum est, affinitatem contractam per copulam omnino violentam, si Matrimonium antecedit, id irritare, & tamen quando subsequitur, non impedit exactionem debiti, ut docet communior. Ratio ulterior est, quia copula prioris casûs inducit non tam pœnam, quàm impedimentum, & inhabilitatem ad Matrimonium, quod potest afficere etiam innocentem; in casu autem posteriore privatio debiti est pœna propriè dicta, quia privat jure jam acquisito per Matrimonium petendi debitum; pœnæ autem, quæ graves sunt, & extraordinariæ, qualis est ista, ut probatum est, à nescientibus non incurruntur, & plus est, perdere jus acquisitum, quàm acquirendum; dicendum ergo siqua ejusmodi ignorantia deprehendatur in Philagrio, non esse ipsum à confessario damnandum ad istam pœnam; ita videtur probabilius. Id interim certum est, quòd teneatur uxori innocenti petenti debitum reddere, etsi tantùm interpretativè petat, ut habent Gobat, Palao, Tannerus, & alij communiter. Id verò nullo modo videtur probabile, quod Sylvester, Sà, & alij quidam dicunt, non incurrere pœnam privationis debiti, si incestus fuerit occultus, quia ex nullo textu Juris hoc potest colligi, nec ulla ratione efficaci probari; & denique hac ratione vix unquam locus esset huic impedimento vel ad contrahendum Matrimonium, vel ad petendum debitum, cùm ordinariè incestus committatur occultè, &, quantùm fieri potest, tegatur.

Denique sive incestus occultè committatur,

mittatur, sive publicè, vel saltem postea publicetur, & occultus non permaneat, sed in notitiam alterius conjugis deveniat, utroque casu contrahitur affinitas cum conjuge, quæ sola causa est, cur in petitione debiti impediatur incestuosus: ergo ad pœnam hanc incurrendam nihil refert, an publicus sit, an occultus. Laym. Sanch. & alij passim.

CASUS QUARTUS

Variorum dubiorum circa conjuges, & usum Matrimonij illicitum.

Julitta aditura S. Synaxin in confessione proponit, nocte præcedente petenti conjugi se debitum reddidisse, nunc verò dubitare, an eapropter licitè possit adire sacram mensam? adjungit, se aliàs quoque passam esse à marito tactus impudicos; eidem debitum aliquando reddidisse, cùm manifestè agnosceret, eundem petere ex sola voluptate; in ejus verò absentia se delectatam fuisse de actu conjugali præterito, & futuro post mariti reditum: rescire ergo desiderat, an graviter per hæc peccaverit?

Q. Quid in his, & similibus dubijs respondendum?

SYNOPSIS.

1. *Ratione loci semper est peccatum grave, copulam conjugalem habere in publico.*

2. *An idem dicendum sit de loco sacro? Refertur duplex Sententia.*

3. *Vtraque componitur mediante distinctione, dicendo, esse illicitum, si fiat sine necessitate; per hanc verò excusari talem copulam à peccato, & sic non pollui Ecclesiam.*

4. *Quid nomine loci sacri intelligatur, & qualiter ejusmodi factum extra necessitatem illius reverentiæ, & Sanctati repugnet, etiam quando occultum est?*

5. *An ratione temporis illicita sit copula conjugalis Dominicis diebus, festisque solemnioribus, aut tempore jejuniorum?*

6. *Quid sentiendum, quando postridie percipienda est sacra Eucharistia? ubi habetur, quid respondendum sit ad primum dubium præsentis casûs?*

7. *Quandoque redditur illicita ob circumstantias personæ, quia v. g. intercedit impedimentum dirimens: & quid tenendum sit, quando est dubium de valore conjugij?*

8. *Eadem copula vitiatur ex intentione, ut si accedat ad uxorem, velut ad non suam, vel animo in aliam defixo. Si copulæ conjugali vacetur ob solam voluptatem, censuerunt aliqui, esse peccatum mortale; alij, omnino nullum.*

9. *Ostenditur, esse peccatum veniale, & argumenta contraria evertuntur.*

10. *An*

10. *An liceat conjugi debitum reddere ex sola voluptate, vel aliàs cum peccato exigenti? ubi iterum solvitur dubium in hoc casu propositum.*

11. *Quomodo reddatur illicita copula ratione situs? quale hoc sit peccatum? & num in confessione specialiter explicandum, abusum commissum esse cum propria uxore?*

12. *An, & qualiter liceant conjugibus tactus impudici, amplexus, & similia?*

13. *An peccet mortaliter conjux, dum in absentia alterius conjugis oblectat se cogitatione copulæ maritalis, vel se ipsum tangit libidinosè.*

14. *An idem liceat quoad has oblectationes viduis, & Sponsis de futuro, quod licet conjugatis?*

1. DIversa dubiá complectitur iste casus. Aliqua ipsum conjugale debitum attingunt, an illud in certis circumstantijs licitè petatur, aut reddatur; alia versantur circa ea, quæ extra actum Matrimonij conjugibus aliquando eveniunt. Quantùm ad debitum conjugale, multa in primo casu istius quæstionis jam pertractata sunt; aliqua tamen reservavimus in hunc locum, ut accuratiùs examinari posset, quandonam actus Matrimonij, ex se cæteroquin licitus, & honestus, reddatur illicitus? quod fieri potest ob circumstantias *loci*, *temporis*, *personæ*, *intentionis*, ac *modi*, de quibus singulis modò agemus: subjungemus deinde cæteta, quæ in hoc casu continentur, vel ad eundem reducuntur.

Ratione *loci* potest actus conjugij in duplici eventu vitiari, nempe dum publicè, id est, coram aliis, & dum in loco sacro exercetur. Et quidem in loco publico petere, aut reddere debitũ manifesta culpa lethalis est, tum ratione scandali, cùm sit ex se occasio ruinæ aspicientibus, in quibus excitat, vel excitare potest lasciva desideria, vel saltem delectationem morosam, tum, etiamsi omne scandalum abesset, quia

quia ob turpitudinem actûs graviter dissonat rationi, si conjuges in publico commisceantur, nimiúmque adversatur decentiæ, & honestati humanæ, adeò, ut nulla necessitate hoc excusari valeat juxta Perez *disp. 49. de Matr. Sect. 4. n. 2.* nec mirum est, quòd naturalis verecundia hominibus istud dictet, ut locum secretum in actu conjugali inquirant, hominumque oculos devitent, cùm bruta quoque animalia, quæ ratione carent, ex ipso naturæ instinctu in coitu aliorum aspectum fugiant, ac solitudinem quærant, ut de camelis, & elephantis tradunt Aristoteles *l. 5. Hist. animal. c. 2.* & Plinius *Hist. Natural. tom. 1. l. 8. c. 5. & L. 10. c. 63* Quare propter ingentem verecundiam, quæ in hoc actu reperitur, abrumpi posse copulam, si aliqui ex improviso superveniant, docet Præpos. *q. 6. de Matr. dub. 12. n. 86.* licèt inde sequatur aliqua effusio seminis extra vas naturale, quia in tali circumstantia non censetur voluntaria. Quod verò dictum est de copula, id ipsum extenditur ad tactus quoque inter conjuges, quando inspicientibus alijs exercentur, & ex se tales sunt, qui possint adstantes ad venerem valde incitare, attenta eorum fragilitate, tunc enim sine culpa lethali non fiunt, quia mortale est, coram alijs efficere id, quod suapte naturâ ad mortale inducit. Sanch. *l. 9. disp. 15. n. 2.* Perez *l. 6. n. 3.* Palao *disp. 3. De sponsal. pu. 4. §. 4. n. 1.*

2. An idem actus conjugij illicitus sit ratione *loci sacri*, triplex sententia est. Aliqui absolutè affirmant, actum conjugalem habitum in dicto loco, esse illicitum, & sacrilegum, ac per eum Ecclesiam pollui; hoc enim prohibitum est intuitu loci sacri. c. Vnic. De Consecrat. Eccles. in 6. & c. fin. eod. ubi dicitur: *si Ecclesia cujuscunque fuerit semine, aut sanguinis effusione polluta &c.* in quibus locis cùm textus loquatur generaliter, intelligendi sunt de quavis copula, sive secundùm se illicita, sive aliàs licita, si fieret in alio loco, quia actus conjugalis, etsi ex se licitus, ob suam turpitudinem semper indecentiam habet, si fiat in loco sacro: proinde ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus. *L. De Pretio ff. De Publiciana in rem actione,* ita Navarr. *in Manuali c. 16. n. 32.* Cajet. *V. Matrimonialis usus. Vers. Sextum caput.* Armilla *V. Debitum conjugale. n. 26.* Eman. Rodriq. *tom. 1. summæ c. 242. n. 19.* Vivald. *in candelabro aureo p. 1. De Matr. c. De debito conjugali. n. 12.*

Altera sententia directè opposita negat absolutè, actum conjugalem eo in loco esse prohibitum, & præcitatos textus arbitratur intelligendos esse duntaxat de copula illicita, non verò de conjugali, cùm quæ pœnalia sunt, & odiosa, potius

tiùs restringi debeant, & in mitiorem partem explicari. Quare dicendum, solâ seminis effusione ex se illicitâ Ecclesiam pollui, ac proinde illicitam eam esse etiam specialiter, in quantum exercetur in hoc loco, non autem pollui Ecclesiam copulâ conjugali, quemadmodum, etsi voluntariâ humani sanguinis effusione Ecclesia polluatur, non tamen polluitur, quando illa justa, & licita, ac in legitimam sui defensionem facta est. ita Glossa *in c. Ecclesijs. Dist. 1. De Consecrat. V. Semine.* Basil. Pontius *L. 10. De Matrim. c. 10. n. 13.* Perez *disp. 49. Sect. 4. n. 7.* Hurtad. *disp 10. difficult. 4. n. 16. & 17.* & plures alij ab his citati. Sed hæc sententia mihi non placet, cùm actus iste semper videatur habere in se magnam inordinationem, & sanctitati loci plurimùm adversetur, si extra necessitatem in eo exerceatur, ac proinde ex hoc, quòd actus conjugalis secundùm se licitus sit, non sequitur, licitum esse etiam in istis circumstantijs, nisi necessitas excusat, sicut occisio hominis, quæ imperatur à Iudice, etsi secundùm se licita, ac justa sit, non tamen fieri debet, aut potest in Ecclesia, seu loco sacro, cùm reverentiæ, ac sanctitati Ecclesiarum semper adversetur, ibi humanum sanguinem fundere, nisi necessitas ad istud adigat.

3. Tenenda igitur est tertia sententia inter utramque præcedentem media, quæ mediante distinctione utramque præcedentem conciliat, ac probabilior est, pollui Ecclesiam, aut locum sacrum, quando conjuges sine necessitate in eo utuntur conjugio, quia talis actus est loco sacro injuriosus, & consequenter sacrilegus: secùs, quando est gravis necessitas, veluti si ratione obsidionis, aut similem ob causam conjuges debeant intra Ecclesiam manere, ita ut neque diu, neque noctu possint egredi ad alium locum non sacrum, quo maritaliter copulentur, tunc enim videtur nimis grave, & periculosum ob humanam fragilitatem, eos cogere, perpetuò toto illo tempore conjugij usu abstinere. Nec audiendi sunt Authores aliqui, qui tunc solùm existimant, adesse necessitatem, quæ à peccato excusare valeat conjugalem concubitum in Ecclesia, si in alterutro è conjugibus immineat periculum incontinentiæ; hoc verò si absit, fore lethaliter peccaminosum. Sed absolutè dicendum est, usum conjugij in loco sacro habitum excusari, quando mora est diuturnior, quamvis fortè in aliquibus non subsit hoc periculum, quia sufficit, quòd plerunque possit subesse, ut licentia censeatur ab Ecclesia concessa, aliàs ejus præceptum, spectatâ humanâ fragilitate, nimis esset rigidum, pro hominibus præsertim plebeijs, quibus grave est, etiam sepositò incontinentiæ periculo, diutiùs abstinere ab actu conjugali: non erit

erit igitur actus ille illicitus, aut injuriosus Ecclesiæ, quia necessitas irreverentiam excusat, consequenter Ecclesia per eum non polluitur. Imò plùs dicunt Sanchez, Præpositus, & Lessius, quando conclusio putatur futura diuturna, actum conjugalem etiam in principio tore licitum, nec opus esse, ut expectent conjuges, donec aliquod tempus elabatur. Tempus autem diuturnum censetur juxta dictos Authores inclusio unius mensis, vel saltem per quindecim, aut viginti dies, non verò, quæ duret solùm ad unam, alteramvé diem, vel etiam ad quinque, aut sex, quia non difficile est tot dies continere. Minùs attendendi sunt AA. illi, qui docent, reddentem in hac necessitate esse immunem à culpa, petentem verò reum culpæ saltem venialis, nam hoc immeritò dicitur, quia si necessitas omnem irreverentiæ rationem aufert, totam deformitatem, & culpam evacuat, proinde nulla culpa contrahitur ratione loci sacri, sive reddatur, sive petatur debitum, ita Sanch. *L. 9. disp. 15. n. 12. & seqq.* Less. *L. 4. De Iust. c. 3. dub. 12. n. 85. & seq.* Coninck *q. 83. De Ritu Venerab. Sacrament. art. 3. dub. 1. n. 231.* Præpos. *in 3. p. S. Th. q. 6. de Matr. dub. 12. n. 85.* Tannerus *tom. 4. disp. 5. q. 10. dub. 2. n. 29.* Laym. *L. 5. tr. 5. c. 5. n. 8.* Azor *p. 3. L. 3. c. 31. q. 5.* Scorcia *L. 2. de Sacrif. Missæ c. 13. n. 7.* Sayrus *L. 5. De Censuris c. 16. n. 17.* alijque plures, quibus non adnumero eos, qui minùs clarè hanc nostram Sententiam tenent, quòd diuturnitas inclusionis excuset, sed totam hanc excusationem refundunt in periculum incontinentiæ, inter quos est Cardinalis Toletus *L. 5. Summæ c. 12. ad finem.* qui malè à pluribus, & falsò citatur pro prima opinione, cùm potiùs secundam teneat; imò nostræ faveat. Eandem hanc nostram Sententiam defendunt etiam è Canonistis Covarruv. *in 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 2. n. 3.* Sylvest. *V. Consecratio 2. q. 5.* Pax Jordan. *L. 5. Tit. 12. n. 113. & seq.* Barbosa *De Offic. & potest. Episc. Alleg. 28. n. 48.* Pirhing *De Consecr. Eccles. n. 12.* Wiestner *n. 42. eod. tit.* Engl *n. 20.* Anacletus Reiffenstuel *n. 20. eod. &c.*

4. Cæterùm sub nomine loci sacri, quem diximus copulâ etiam conjugali extra casum necessitatis violari, non intelligimus omnem eum locum, quem eo nomine aliàs comprehendimus, quando de immunitate Ecclesiastica agimus; sunt enim loci plurimi, è quibus sine Sacrilega violatione Rei eò confugientes à ministris Justitiæ extrahi nequeunt, qui tamen per actum conjugalem, vel etiam copulam illicitam non pariter violantur, ac profanantur, quia cùm immunitas cedat in specialem Ecclesiæ favorem, ejusque privilegium sit, nomen Ecclesiæ, aut loci sacri latiùs accipiendum est, & ampliùs extendendum, quàm quando agitur de

de ejus pollutione, ac profanatione, quæ pœnalis, & odiosa est, ac proinde strictè accipi debet juxta *Reg. Iur. Odia. 15. in 6.* ut notat Thomas del Bene *De Immunit. Eccles. c. 16. dub. 9. Sect. 3. n. 2.* Igitur nomine *loci sacri* in hac materia intelligitur Ecclesia consecrata, vel benedicta, cœmeteria, & oratoria constituta authoritate Episcopi, ac deputata ad Divinum cultum: secùs dicendum est de Monasterijs, dormitorijs, cubiculis Religiosorum, vel Sacerdotum, & oratorijs privatis, non constitutis authoritate Episcopi, quamvis enim hæc loca sint sacra, ita ut gaudeant immunitate Ecclesiæ, non tamen ita sacra sunt, ut copula, vel pollutio in illis habita specialem sacrilegij malitiam contineat, nisi in ipsis extet altare ad facienda Divina. Sanch. *l. c. n. 23. & seqq.* Bonac. *q. 4. De ijs, quæ pertinent ad usum Matrimonij. pu. ult. n. 9.* Azor *l. cit. c. 27. q. 13. & seq.* Basil. Pontius *l. c. n. 3. & seqq.* Quare non violatur locus sacer, neque committitur sacrilegium, si copula habeatur supra tectum, vel fornicem Ecclesiæ, vel in loco subterraneo, ut in caverna fabricata sub pavimento, nisi locus ille subterraneus sit sepultura; neque in turri, seu campanili, neque in Sacristia, aut cameris adhærentibus ad sacrarum vestium, rerumque aliarum Ecclesiæ custodiam, hæc enim omnia sunt extra Ecclesiam, nec spectant ad interius illius corpus. Quòd verò addunt aliqui, nimirum Vasq. 1. 2. *disp. 98. c. 3. n. 6.* Perez *l. c n. 9.* Basil. Pontius *l. c. n. 15.* Coninck *l. c. n. 230. &c.* copulam conjugalem extra necessitatem in Ecclesia habitam, vel aliam illicitam, v. g. fornicariam, aut quamvis seminis humani, aut sanguinis peccaminosam effusionem non continere peculiare peccatum sacrilegij, nec pollui per eam locum sacrum, quando occulta est, vel uni tantùm, alterivè, aut paucis hominibus nota, id equidem probare non possum, quia contrarium constat ex *c. Significasti. De Adulter.* ibi enim adulterium cum Sacerdote intra Ecclesiam occultè contigit, & tamen, quia ex post facto per confessionem mulieris adulteræ publicè factam de crimine constitit, præcepit Alexander III. ut Ecclesia reconciliaretur, quod fieri non debuisset, nisi à principio tunc statim polluta fuisset Ecclesia, quando in ea adulterium patratum est, nec enim confessio criminis, vel populi notitia superveniens eandem violavit, sed potiùs violatam ostendit, ipsumque tale facinus illius Sanctitati summopere adversatur, atque ideo dici non debet, quòd specialem sacrilegij malitiam non complectatur, cùm reverentiæ Ecclesiæ non solùm repugnet, ejusmodi actus ibi publicè fieri, sed absolutè criminosum est ibi fieri ob loci Sanctitatem. Id nihilominus verum est, quamdiu crimen

men occultum manet, non indigere Ecclesiam reconciliatione, quia in judicio, & æstimatione hominum nondum censetur esse violata, nec ejus Sanctitas pro læsa, & profanata habetur in mentibus hominum, sed retinet quasi suam bonam famam, cùm nulla adhuc adsit notoria illius diffamatio, atque ideo necesse non est, ut ejus honor reconciliatione reparetur, propemodum ut evenit in excommunicatione, nam verè excommunicatus dicitur, qui talis est à parte rei, quamvis, dum est occultus, vitandus non sit, & pro excommunicato non habeatur. ita Lessius *l. c. n. 86. ad finem.* Barbosa *l. c. n. 40. & 50.* Reiffenstuel *n. 22.*

5. Ob circumstantias temporis an aliquando illicitus reddatur usus Matrimonij, moveri potest controversia in tribus punctis. 1. An diebus Dominicis, ac festis, præsertim solemnioribus? 2. An diebus jejunij ab Ecclesia præcepti, velut in quadragesima, maximè verò in hebdomadè sancta, quando memoria agitur Passionis Dominicæ, & quando ducuntur solemnes supplicationes, ut in feriis Rogationum? 3. An die, quo conjuges volunt adire S. Synaxin, aut pane Angelico refecti sunt? Aliqui judicarunt apud Sanchez *l. 9. disp. 12.* istis diebus exigere debitum conjugale, esse peccatum lethale, pro qua opinione citantur Magister Sententiarum, & Durandus. Alij, in quorum opinionem inclinat Tannerus *tom. 4. disp. 8. q. 6. dub. 3. n. 52.* paulò mitiores exactionem debiti ijs diebus arbitrantur culpam continere, sed venialem duntaxat. Moventur tum isti, tum illi diversis testimonijs SS. PP. Hieron., Augustini, Ambrosij, & aliorum, quorum dicta referuntur per plures canones caus. 33. q. 4. & de festis quidem, & Dominicis diebus. c. *Quotiescunque*, additurque ratio, quia diebus festis, præsertim solemnioribus, vacandum est Deo: ergo contra rationem est, vacare actui conjugali, quo mens à Divinis abstrahitur. Pro diebus Rogationum, alijsque, quibus instituuntur solemnes Litaniæ, ac supplicationes, & quibus Ecclesia jejunium præscribit, allegantur c. *Christiano*, c. *Si causa. c. Fratres. caus. & quæst. cit.* estque iterum ratio, quia dies Rogationum, & alij similes pro publicis supplicationibus instituti, ab Ecclesia destinantur Divino cultui, & orationi pro publicis ejusdem Ecclesiæ necessitatibus; carnalis autem delectatio mentem absorbet, & ad spiritualia ineptam reddit; jejunia item præscribuntur, ut caro maceretur, & voluptate etiam licita privetur; ergo obligatio est abstinendi illis diebus à vehementi delectatione, qualis in actu conjugali invenitur.

Dicen-

Dicendum verò est, etsi convenientissimum sit, prædictis diebus ab opere conjugali abstinere, ut ferventiùs possint conjuges orationi, alijsque pijs operibus vacare, cui fervori non leviter obstat conjugalis usus ob voluptatem sibi innatam, at quia is nuspiam prohibitus reperitur, nulla est culpa, si dictis diebus habeatur. Quod autem SS. Patres in citatis textibus asserant, diebus feriatis, & jejuniorum conjuges à copula debere abstinere, intelligendi sunt ex decentia, & honestate, ut liberiùs orationi assistant, & dicta eorum continent consilium, non præceptum; vel si antiquitùs fuit aliqua Ecclesiæ prohibitio, ea hoc tempore prorsus evanuit, ut ajunt Basil. Pontius *l.* 10. *c.* 9. *n.* 5. & Perez *disp.* 49. *Sect.* 3. *n.* 2. unde cessante ea prohibitione, nunc cessat quoque ea obligatio. Imò *can. Vir cum propria conjuge. cit. loc.* qui est desumptus ex Divo Gregorio, apertè dicitur, licitam esse copulam conjugalem, debitè factam, omni tempore: nullum proinde peccatum est, sive petatur, sive reddatur debitum ijs diebus. Quòd si verò omni culpâ vacat, etiam veniali, infertur ex hoc ipso, ijs diebus debitum petenti obligatum esse conjugem illud reddere sub gravi culpa, quia per illam indecentiam, quæ his diebus inesse videtur, obligatio justitiæ non suspenditur, ita Sanch. *L.* 9. *disp.* 12. *n.* 5. Palao *disp.* 3. *de sponsal. pu:* 4. §. 4. *n.* 5. Coninck *disp.* 34. *dub.* 9. *n.* 75. Azor *tom.* 3. *L.* 3. *c.* 31. *q.* 7. Gobat *tr.* 10. *n.* 582.

6. Illicitum verò esse usum conjugalem, quando sequente die percipienda est sacra communio, videtur, desumi posse ex verbis c. Sciatis. 33. q. 4. *Quicunque uxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus Agni comedere debet*, & paulò post: *Si panes propositionis ab ijs, qui uxores suas tetigerant, comedi non poterant, quantò magis panis, qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui conjugalibus paulò antè hæserunt amplexibus, violari, atque contingi.* Quare rursum affirmat Tannerus *l. c.* peccare venialiter contra reverentiam Sacramenti, qui absque causa urgente pridie communionis debitum exigit: idemque sentit Victoria *in Summa. De Sacram. Matr. n.* 278. Eman. Sà *V. Debitum conjugale n.* 19. Vivaldus *in Candelab. aureo p.* 1. *de Matr. c. ult. De debito conjugali. n.* 13. & plures alij, qui tamen communiter à peccato excusant, quando pars altera instanter petijt. Victoria verò cum alijs quibusdam utrumque conjugem obligat sub culpa veniali, ut post Matrimonij usum à communione abstineat, cùm debiti redditio non minùs animum à spiritualibus avocet, ipsumque absorbeat, quàm illius spontanea petitio.

Dicendum circa hoc dubium, decens quidem, atque convenientissimum

mum esse, post usum conjugalem sive petendo, sive reddendo exercitum abstinere ea die à sacra communione, nisi justa aliqua causa oppositum suadeat, quia indecens est, tali tempore ejusmodi voluptati indulgere, & ad sacram Communionem maxima requiritur devotio, & puritas affectûs, quam talis voluptas funditus evertit, & ad omnem pietatem hominem reddit inhabilem: igitur talibus communiter suadendum est, ut tunc communionem differant in alium diem; non tamen peccat etiam venialiter, qui eo die ad S. communionem accedit, si debitum petijt ex recto fine, v. g. ex causa prolis, vel quia ob singularem corporis dispositionem speravit tunc potiùs, quàm aliàs, prolem esse concipiendam, quàm unicè intendit, vel propter suam, aut alterius gravem tentationem superandam, quia tunc actus nullo modo est malus, neque impediet communionem, si nullus eius effectus remaneat. At verò si debitum petijt ex nimia carnis concupiscentia ob capiendam voluptatem, regulariter censendus est peccare venialiter, si post copulam conjugalem accedat ad sacram synaxin, non quidem, ut rectè observat Basil. Pontius *l. c. n.* 5. quòd agat contra præceptum aliquod Ecclesiasticum, sed quia agit contra præceptum Divinum, quòd prohibet hanc indecentiam, & exigit ut puriore dispositione ad fontem puritatis accedamus. Dixi autem, peccare talem venialiter *ordinariè*, ac *regulariter*, quia possunt aliquando justæ causæ adesse, quæ indecentiam illam tollant, ut consequenter nulla culpa sit, accedere tunc ad sacram Eucharistiam, veluti si sit magna festi solemnitas, in qua decentissimum sit, sacram Eucharistiam percipere, vel si sit jubilæum exigens communionem, ut indulgentiæ obtineantur; si adsit specialis quædam devotio, & præparatio ad communionem, vel denique si sine nota aliqua communio omitti non possit, ita Sanch. *L.* 9. *disp.* 13. *n.* 4. *& seqq.* Perez *l. c. à. n.* 7. Conink *q.* 80 *art.* 7. *n.* 44. *& seqq.* Palao *disp. unic. De sacram. Euchar. pu.* 15. *n.* 3. *& seqq.* nec intermittam hîc annotare, quæ in eundem sensum hac de re scripsit Laym. *l.* 5. *tr.* 4. *c.* 6. *De Euchar.* quid à confessario in simili casu sit respondendum, si mulieres ex eo quærant, utrùm marito debitum reddere debeant eo die, vel pridie diei, qua communicaturæ sunt? si mulier, inquit, frequenter communicare soleat, v. g. omnibus diebus Dominicis, aut festis, tunc confessarius respondeat, eam obligari ad reddendum, alioquin periculum esse, ne mortaliter peccet tum contra justitiam, si maritò seriò, & constanter petenti neget, tum contra charitatem ratione scandali, quia exinde rixæ, & odia oriuntur, & interdum maritus ea occasione frequentem uxoris communionem aversari

aversari solet, non sine Sacramenti irreverentia. Nihilominus tamen mulier communicare poterit, etsi compulsa necessitate debitum marito reddiderit, quia implevit opus bonum, & ex justitia debitum; si tamen ob mentis evagationem indispositam se sentiat, consulendum ipsi erit, ut intermittat, nisi justa ratione cogatur.

Si verò mulier non frequenter communicat, sed in præcipuis festivitatibus, tunc respondeat Confessarius, quòd maritum commonere, & rogare possit, ut abstineat in honorem festivitatis, aut sacræ suæ communionis, nisi ex tali commonitione mariti iram, aut offensionem incurrere debeat; tunc enim si admonere facilè non possit, vel admonendo nihil proficiat, debitum reddendum est petenti, & nihilominus ad S. Synaxin accedere poterit, si animi distractionem, & indispositionem insolitam non patiatur, vel etiamsi patiatur, tamen sine nota aliqua sacram communionem intermittere non possit. ita Laym. idemque ferè dicendum est de petitione, ac redditione debiti eo die, quo conjuges sacrâ Eucharistiâ refecti sunt, quod per se loquendo omni culpa vacare testatur Sanch. *disp cit. n.* 17. cùm nullibi inveniat prohibitionem, nec indecentiam, quæ culpam constituat. Atque ita patet, quid circa hoc dubium lulittæ respondere potuerit confessarius.

7. Ob circumstantiam personæ diversis modis vitiari potest, redditque illicita copula conjugalis, ac primò quidem, si vel uterque conjugum, vel eorum alteruter castitatis voto obstrictus sit, ante, vel post Matrimonium contractum edito, quod usum conjugij vel ex toto, vel ex parte impediat, eidemque adversetur, de quo ex instituto egimus inter impedimenta, eandemque materiam bellè, ac fusè pertractat Tannerus *tom. 4. disp. 8. q. 6. dub. 3. n. 53. & seqq.* fusissimè autem Sanch. *l. 9. disp. 7. & 23. cum pluribus seqq.* Secundò illicita fit eadem copula ob circumstantiam personæ, si post contractum Matrimonium impedimentum affinitatis superveniat, ut si maritus per incestum cognoscat consanguineam uxoris suæ in primo, vel secundo gradu, de quo pariter suprà egimus. Tertiò. si fuerit contractum Matrimonium cum quocunque impedimento dirimente, ex quo illud invalidum sit, de quo similiter à nobis dictum est in præcedentibus, vel etiam si superveniat dubium de valore conjugij, quod hoc loco examinandum est.

Circa hoc clarum, atque indubitatum est, quando uterque conjux certò novit Matrimonium esse nullum, utrumque peccare moraliter sive petendo, sive reddendo debitum, cùm talis congressus sit commixtio cum non sua, ac consequenter mera fornicatio

fornicatio, quæ est intrinsecè mala, & nullo casu licita juxta communem DD. At verò si unus conjugum bona fide sibi persuadet, ac pro certo habet, Matrimonium esse validum, alteri autem soli constat, esse nullum, quia vel physicè certus est, vel moraliter, adeò ut prudenter non possit dubitare, adesse impedimentum dirimens, tunc iste non solùm non potest debitum petere, sed neque reddere, etsi pars altera, quæ bona fide indubitanter putat, valere Matrimonium, prædictum debitum urgeat: ita decidit ab Innocentio III. in c. Inquisitione. De Sentent. Excomm. ubi consultus Pontifex, quid faciendum sit conjugi, qui certò scit, adesse impedimentum conjugij, propter quod sine mortali peccato non valeat carnale commercium exercere, ita respondet: *debet potiùs Sententiam excommunicationis humiliter sustinere, quàm per commercium carnale cooperari peccato mortali*; idque verum est, etiamsi hoc impedimentum, de quo sibi certò constat, apud Ecclesiam probare non possit. Perez *disp. 53. Sect. 1. n. 2.* Palaò *disp 3 de Sponsal. pu. 4. §. 9. n. 1.* Tannerus *tom. 4. disp. 8. q 6. dub. 3. n. 34.* Bonac. *q. 4. de Matr. pu. 4. n. 17.* Sporer *Theol. Sacramental. p. 4. c. 2. n. 471.* Præpos. *in 3. p. S. Th. q. 6 de Matr. dub 21. n. 160.* Ratio est, quia etiam sic committitur vera fornicatio, quamvis enim pars ignara impedimenti, & in bona fide persistens, debitum licitè exigat, cùm illam excuset invincibilis ignorantia nullitatis, ex qua putat, habere se jus petendi, non tamen propterea potest alter reddere, cùm ipsi constet, quòd altera pars invalidè petat, & re ipsa jus nullum habeat, atque ideo, si ipse reddendo consentiret in copulam, non consentiret in debitum conjugij, sed in crimen fornicationis.

Quòd si ambo contraxerunt bona fide, postea verò dubitant de Matrimonij valore, quamdiu dubium non deponunt, nec petere possunt, nec reddere debitum, ne se peccandi periculo exponant: si verò unus duntaxat, sine certitudine de nullitate, opinatur Matrimonium esse invalidum, vel de illius valore dubitat, stante hoc dubio, is quidem petere debitum conjugale non potest, reddere tamen tenetur exigenti debitum alteri parti, quæ bona fide contraxit, nec conscia est alicujus impedimenti, aut de valore dubitat. Ratio est, quia pars ista est in possessione: hac igitur, & jure debitum petendi privari non debet ob dubias alterius, vel etiam probabiles, non tamen certas rationes, nisi ostendi possit, quòd jure isto careat; idque iterum decidit clarissimè in suprà cit. c. Inquisitioni. De Sententia Excom. in casu, quo de invaliditate conjugij certitudo non habetur, sed sola opinio, vel dubium, ita enim ibi Pontifex loquitur: *Verùm cùm conscientia pulsat animum ex credulitate*

litate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugij, vel contra judicium conscientiæ committat offensam, idemque colligitur ex c. Dominus. De Secundis nuptijs: *si verò aliquis, vel aliqua de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen noverit nullatenus exigendum.* Dixi autem, *stante hoc dubio*, quia communis est DD. Sententia, quòd si vel ambo conjuges, vel eorum alteruter post initum bona fide conjugium incipiant de ejus valore dubitare, eum, qui ita dubius est, teneri moralem & exactam diligentiam adhibere, qua in cognitionem veritatis deveniat, & interim à debiti petitione abstinere, quamvis reddere possit non dubitanti; si autem sufficiente adhibitâ diligentiâ veritas deprehendi non possit, & dubium perseveret, tunc posse ipsum non solùm reddere, sed etiam licitè debitum petere, quia in omnibus contractibus ille, qui bona fide cepit possidere, utitur liberrimè re sic possideri cæpta, si orto dubio nequeat deprehendere, non esse suam. Bonacin. *l. c. n. 5.* Perez *disp cit. Sect. 2. n. 3. & seqq.* Coninck *disp. 34. dub. 10. n. 105.* Sporer &c.

Addo denique, quando conjux nullam habet justam rationem de Matrimonij valore dubitandi, vel opinandi, id esse invalidum, sed solùm inanibus scrupulis, aut levibus quibusdam fundamentis movetur, debere tunc eum ex judicio viri prudentis eosdem scrupulos, & opiniones deponere, & sic liberè uti posse Matrimonio, ut rursum patet ex præcitato c. Inquisitioni. De Sent. Excom. *In secundo casu distinguimus, utrùm habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi, & temeraria, an probababili, & discreta? & quidem ad sui pastoris consilium (conscientiâ levis, & temerariæ credulitatis exposa) licitè potest non solùm reddere, sed exigere debitum conjugale.* Coninck *l. c. n. 100.*

8. Ex parte intentionis illicita redditur copula conjugalis, & quidem mortaliter peccaminosa, si quis accedat ad conjugem mente adulterâ tanquam ad non suam, ut per se clarum est; vel si maritus, & eodem modo si uxor in actu conjugali delectetur in alterius viri, aut fœminæ imaginatione, quam vel iste, vel quem illa carnaliter diligit, & in illius imaginatione animum pascat, seque ita gerat, perinde acsi rem cum illa haberet, is utique mortaliter peccat, quia est delectatio morosa in objecto mortaliter malo. At si delectatio in nulla re turpi esset, sed in sola pulchritudine viri, aut fœminæ cogitanda, sibique in animo repræsentanda consisteret, quemadmodum delectari quis potest in cogitatione pulchræ arboris, pra-

prati florigeri, picturæ &c. ut sic ad actum conjugalem excitetur, & ardentiùs feratur in uxorem, ibidem sistendo, à culpa lethali excusant Gobat *tr. 10. cas.* 15 *n. 587* & Sanch. *l. 9. disp. 17. n. 6.* quia hæc delectatio non fertur in turpe objectum, & ad honestum finem dirigitur, non tamen est hoc alicui permittendum, sed vel maximè dissuadendum propter periculum mentalis adulterij.

An autem illicita sit conjugalis copula, dum petitur voluptatis causa, major aliquando controversia fuit, quàm modo sit. Complures sunt apud Sanch. *l. 9 disp. 11. n.* 1. qui actum conjugalem ob libidinem explendam, & voluptatis causâ exercitum damnarunt peccati mortalis. Alij ex opposito putarunt, nullam omnino culpam esse, uti conjugio ex sola voluptate. ita præter Almainum, aliosque antiquiores aliquos, quos citat dictus Sanch. *n.* 2. docuere Basilius Pontius *l. 10. c. 8. n. 8.* Jo. Sanch. *in Selectis. disp. 23. n. 25.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 216.*, qui tamen *p. 11. tr. 8. resol. 33.* ait, nihilominus probabilius esse, hoc non carere culpâ, maximè si fiat ob nimiam illam delectationem, & solùm ex desiderio illius, quo modo hoc etiam limitant Perez *disp. 18. de Matr Sect. 7 n. 9.* Dicastillo *disp 9. de Matr. dub. 2. n. 14.* & Hurtad. *disp. 10. de Matr difficult 2. n. 7* qui pro eadem sententia citari solent.

Fundamenta hujus opinionis sunt 1. quia delectari cum uxore de se non est malum, aliàs quilibet cognoscens uxorem peccaret; ergo ferri in eam delectationem non est ferri in aliquid malum, sive prohibitum, ac consequenter ob solam delectationem uti conjugio non est malum ex objecto; neque est malum ob circumstantiam mali finis, cùm supponatur, non ferri in alium malum finem: ergo simpliciter vacat culpâ. 2. Si intendere delectationem actûs conjugalis esset culpa, saltem venialis, actus conjugalis esset illicitus, unde illicitus quoque esset contractus Matrimonij ad hunc actum ordinatus ob prolis generationem, cùm nemo se possit obligare ad culpam venialem: ergo ea delectatio, & voluptas carnalis ex se verè est licita, sicut actus conjugalis, atque ideo potest ea unicè intendi.

9. Dicendum nihilominus cum Sanch. *l. c. n. 4.* Bonac. *q. 4. De Matr. pu 6. n.* 7. Vgolino *De Sacramentis tract. de Matrim. c.* 10. *in fine*, Tamb. *l. 7. in Decal. c. 3. §. 5. n. 9.* Armilla *V. Luxuria. n.* 2. Petro de Ledesma *q. 49. De Matrim. art. 6 dub.* 1. Azor *tom. 3. l. 3. c. 31. Difficult 3.* Coninck *disp. 34. dub.* 1. *n. 12.* Reginaldo *l. 31. n. 340.* actum conjugalem solius voluptatis gratiâ exercitum, si fines Matrimonij cæteroquin non transgrediatur, non esse quidem peccatum mortale, sed tamen veniale. Prior pars inde patet,

tet, quia hæc delectatio, cùm versetur circa actum conjugij, qui per se licitus est, non usque adeò est aliena à recta ratione, ut censeri debeat, dissolvere Divinam amicitiam, quod facit peccatum mortale; quia tamen eiusmodi voluptas nimiùm abijcit mentem hominis, & brutis potiùs convenit, indigna est, quæ per se appetatur, atque adeò datur hic aliqua inordinatio, & debiti ordinis perversio, dum actus suapte naturâ tendens ad bonum prolis statuitur pro ipso fine, ut sistatur in sola perceptione voluptatis, cùm delectatio sit propter actum, & operi conjugali voluptas hæc appositа fuerit, ut homines ad gravia Matrimonij onera allicerentur, non verò actus propter delectationem, ac voluptatem, ut ea pro fine statuatur, quod sine culpa veniali fieri non potest, ut etiam testatur S. Augustinus Lib. de bono conjugali c. 6. *Conjugalis concubitus generandi causâ non habet culpam; concupiscentiæ verò satiandæ, tamen cum conjuge, venialem*: & hoc quidem tempore sententia ista indubitata est, postquam Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: quæ inter prohibitas ordine nona est: *opus conjugij ob solam voluptatem exercitum penitus caret culpâ, ac defectu veniali.*

Ad fundamenta quoque contraria respondeo: delectari cum uxore, & vacare actui conjugali malum non est, si ordinetur ad debitum finem, nimirum prolis generationem, *conc.* si hoc fiat ob solam voluptatem, & in hac, velut in fine, sistatur: *nego*; sicut malum non est abscindere sibi brachium, si ordinetur ad vitam conservandam, licèt id malum sit, si fiat ex alio fine. Ad secundum respondeo: Sequela malè deducta est, quòd nempe ex hoc, quòd intendere directè delectationem actûs conjugalis sit culpa venialis, sequeretur, actum conjugij, & contractum Matrimonialem esse illicitum. Contractus Matrimonialis ordinatur quidem ad actum conjugalem immediatè, & ultimatò ob generationem prolis, non tamen ad voluptatem ex actu conjugali percipiendam, sed hæc voluptas actui conjugali annectitur, ne homines ab oneribus Matrimonij retrahantur; sicut comestioni adnectitur delectatio, non ut ea ultimatè intendatur, sed ut ex illa ad vires per cibum reficiendas, & ad vitam sustentandam alliciamur. Hinc licèt ea voluptas inordinatè, & veluti finis intenta, sit peccaminosa, non tamen propterea dici debet peccaminosus actus conjugalis, ad quem consequitur, & cui annexa est delectatio, non ut ea propter se intendatur, sed ut ordinetur ad prolis generationem; nec contractus Matrimonialis obligans ad reddendũ debitum, obligabit ad aliquid illicitum, cùm non obliget ad intenden-

dam finaliter delectationem in eo actu, ut bene advertunt Sanch. *l. c. n. 16.* & Dominicus Viva *in prædictam propositionem prohibitam n. 12.*

10. Prædicta controversia ansam dat novo dubio, cujus solutio continebit responsionem ad interrogationem Julittæ in præsente casu; an marito ex sola voluptate debitum conjugale petenti peccaverit, saltem venialiter, illud reddendo? nam consensit petitioni, quæ erat peccatum veniale: ergo videtur ipsa quoque commisisse peccatum, quia peccato veniali fuit cooperata.

Ad dubium hoc particulare dissolvendum lubet formare quæstionem universalem: an, quoties peccat conjux petendo debitum, peccet similiter is, qui exigenti debitum reddit?

Circa hoc animadverto, ex duplici capite posse contingere, ut petens debitum peccet. 1. ratione ipsius actûs externi, qui ratione alicujus circumstantiæ hìc, & nunc illicitus est, ut si sine necessitate petat debitum in loco sacro, aut quando copula est graviter noxia alteutri conjugi, aut proli jam conceptæ. 2. quando solùm ratione alicujus circumstantiæ, quæ non afficiat ipsum actum secundùm se, sed solam personam exigentis, ut, quia hæc vovit continentiam, aut ex malo fine petit debitum. His prænotatis, duplex, imò triplex quoad hoc punctum statui potest regula.

Prima est. Quando petere est peccatum mortale ex circumstantia tenente se ex parte ipsius copulæ, ut si petatur in loco sacro, cum periculo abortûs &c. tunc etiam reddere est peccatum mortale, quia cùm actus externus tunc sit verum-, & grave peccatum, à neutro potest licitè exerceri.

Altera regula est. Quando petere est culpa mortalis non ob circumstantiam tenentem se ex parte ipsius actûs, sed ex circumstantia se tenente ex parte solius petentis, quia v g. petit ex malo fine, vel voto castitatis adstrictus, tunc reddere debitum nulla culpa est, quia cùm actus ille ex natura sua non sit illicitus, sed solùm ex circumstantia tenente se ex parte petentis, hinc idem actus, ut se tenet ex parte conjugis reddentis, in qua non reperitur aliqua circumstantia vitians actum, erit licitus; imò etiam debitus ex justitia; nec potest dici sic reddens cooperari peccato exigentis, formaliter loquendo, quia tantùm cooperatur actui ex natura sua licito conjugatis, & quem ipse debet alteri reddere; quamvis aliunde sit peccatum in altero conjuge exigere, at reddens non cooperatur petitioni alterius, sed, eâ suppositâ, cooperatur copulæ, quæ licita est, & à se debita, sicut si quis pecunias apud me depositas repeteret ad fornicandum, ei reddendo non cooperarer ipsius peccato, imò teneor red-

reddere. Excipitur tamen casus unicus, quo pars altera per culpam suam amisisset jus petendi debitum ob affinitatem contractam per incestum, tunc enim, etsi probabiliter possit juxta Sanch. *l. c. n.* 12. Laym. *l. c. n.* 15. *ad finem*, Palao *disp.* 3. *de sponsal. pu.* 4. §. 6. *n.* 7. Diana *p.* 9. *tr.* 8. *resol.* 32. non tenetur reddere; imò in hoc, & similibus casibus, saltem ex charitate tenetur non reddere, si commodè absque timore odij, indignationis &c. & absque suo damno valeat avertere peccantem mortaliter in exactione. ita tradunt utramque regulam Sanch. *l.* 9. *disp.* 6. *n.* 4. *& seqq.* Palao *disp.* 3. *de sponsal. pu.* 5. §. 11. *n.* 1. Coninck *disp.* 34. *dub.* 4. *n.* 25. *& seqq.* Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 17. Perez *disp.* 50. *Sect.* 5. *n.* 2. *& seqq.* Sporer *Theol. Sacramental. p.* 4. *c.* 2. *n.* 510. *& seqq.*

Tertiam regulam addunt Laym. *l. c. n.* 18. cum Sanch. *l. c. n.* 6. & Sporer, quoties exigere debitum est solùm culpa venialis, id reddere nullam culpam esse, quia ordinariè adest causa excusans, v. g. ne uxor marito petenti displiceat, eumque offendat, ac odium, vel rixam excitet, aut mutuus amor deferveſcat. Ex quo rursum patet, quid respondendum sit ad dubium Julittæ circa redditionem debiti factam marito ex sola voluptate id exigenti, quia cùm hoc in marito petente fuerit duntaxat culpa venialis, ipsa reddendo non peccavit, imò reddere tenebatur, ita Sanch. *Lib. cit. disp.* 11. *n.* 7. Perez *disp.* 49. *Sect.* 7. *n.* 17. Dominicus Viva *in propositionem nonam inter damnatas ab Innocentio XI. n.* 14. Basil. Pontius *L.* 10. *c.* 11. *n.* 4.

11. Ratione situs quoque peccaminosa non rarò evadit copula, idque dupliciter. 1. Si non servetur ille situs corporum, quem natura in hoc actu postulat. 2. Si non servetur debitum vas à natura ad hoc destinatum. Nihilominus etiam situs variatio peccatum mortale non est, sive copula fiat à latere, sive à tergo more brutorum, sive sedendo, sive stando &c. etiam absque justa causa, & solius voluptatis gratiâ, ut contra multos docent Sanch. *L.* 9. *disp.* 16. *n.* 3. Azor *p.* 3. *L.* 3. *c.* 21. Palao *disp.* 3. *De Sponsal. pu.* 4. §. 3. *n.* 1. Perez *disp.* 49. *de Matr. Sect.* 7. *n.* 8. *& seq.* Coninck *disp.* 34. *dub.* 9. *n.* 8. Bonac. *q.* 4. *de Matr. pu.* 13. *n.* 2. Hurtad. *disp.* 10. *difficult.* 5. *n.* 19. Reginald. *L.* 31. *n.* 335. Filliuc. *tr.* 30. *c.* 8. *n.* 157. Dicastillo *disp.* 9. *de Matr. dub.* 6. *n.* 63. Sporer, Gobat &c. qui hac de re consuli possunt; estque hæc Sententia multò communior, & probabilior. Rationem assignant, quia ejusmodi variatione non impeditur emissi seminis receptio, atque retentio intra vas debitum, nam etsi hoc ad Matricem non deveniat per descensum, eò tamen fertur per attractionem, cùm ipsi matrici virtus quædam attractiva à

natura indita sit, teste Aristotele *L. 2. de generatione animal. c. 4.* consequenter hæc variatio nec generationem impedit, nec obstat fini Matrimonij, qui est sobolem concipi, ac proinde peccatum mortale non est. Erit tamen mortale ex omnium sensu, quoties adest probabile periculum effusionis seminis extra legitimum vas, & tunc lethalem culpam continet æquè redditio, ac petitio debiti in tali situ: extra hunc casum verò etsi peccatum mortale non sit, certum nihilominus est, nisi justa causa ab omni culpa excuset, v. g. ægritudo, aut dispositio corporis, puta, quia vir ob pinguedinem aliter congredi non potest, quàm situ inverso; vel si in prægnante aliàs esset periculum suffocandi fœtum, certum, inquam, est, & negari non potest, esse saltem peccatum è gravioribus venialibus unum, indicantque prædicti modi depravatum sanè animum, & nimiæ voluptati addictum, quocirca graviter reprehendi debent, qui ista agunt, & seriò moneri, ut à tali concubitu deinceps abstineant, eò quòd multi sapientes eum damnent peccati mortalis, addiqué potest viris, ut parcant etiam conscientiæ, ac pudori uxorum, quæ fortè credent, per hoc se crimen lethale committere, & nihilominus præ verecundia non audebunt de eo se in confessione accusare. De istis legi possunt allegati AA. ac præsertim Patritius Sporer *Theol. Sacramental. p. 4. c. 2. à n. 492.*

Quòd ad alteram variationem, quæ circa vas contingit, iterum certum est, semper committi peccatum mortale gravissimum, quando vas naturale fœminæ ad actum conjugalem destinatum non servatur, sed alteri semen instilletur, vel penitus extra omne vas effunditur. Posterius hoc pollutio mortalis est; prius sodomia, quamvis non perfecta, & propriè dicta, quæ tamen etiam solùm inchoata, nec planè consummata, semper peccatum mortale gravissimum est, nec ulla ratione à culpa lethali excusari potest, cùm hæc omnino ordinentur ad aliam speciem luxuriæ, & copulæ naturali sint prorsus improportionata. De quo iterum legi possunt Sanch. *L. 9 disp. 17. n. 5.* Tamb. *L. 7. in Decal. c. 3. §. 4. n. 32.* Bonac. *l. c. n. 12.* Palao *disp. 3. De Sponsal. pu. 4. §. 2. n. 6.* Sporer *l. c. n. 498.* Basil. Pontius *L. 10. c. 11. n. 5.* qui ait, contrarium dicere, meram esse turpitudinem, & habenas laxare libidini.

12. De tactibus quoque impudicis inter conjuges cùm in præsente casu dubium proponatur à Julitta, respondendum est sub distinctione. Si tactus isti limites honestatis naturalis notabiliter excedant, ita ut vel ad sodomiam, aut mollitiem ex natura sua referantur, & sic jam non consistant intra terminos honestatis natu-

naturalis, aut si fiant cum expressa intentione pollutionis, vel saltem cum probabili illius periculo, dicendum est, esse mortaliter peccaminosos, ut communis docet, etiamsi pollutio directè non intendatur, nec sit periculum consensûs in illam, si tactus ejusmodi fiant solius voluptatis gratiâ, & nulla alia adsit justa causa excusans, & eosdem cohonestans. At verò si fiant ob copulam conjugalem, in quam suapte naturâ ordinantur, etsi in partibus inhonestis exerceantur, vacant omni culpa. ita rursùm communis. Ratio est, quia licitum est juvare naturam ad actum rationi consonum medijs ex natura sua ad illum ordinatis: at prædicti tactus juvant naturam ad copulam coujugalem ex se licitam, & honestam, & ordinantur ad hunc actum veluti dispositio ad eundem: liciti igitur sunt; idemque dicendum est, si fiant ob alium finem honestum, v. g. ad ostendendum, & contestandum amorem conjugalem erga alterum conjugem, vel ad sedandas tentationes &c. Si autem tactus illi referantur ad majorem voluptatem in ipsa copula captandam, sunt culpa venialis. Ratio est, quia cùm illa voluptas, & copula ipsa conjugalis ad hunc finem habita, sit culpa venialis, ipsos quoque hos tactus peccatum veniale continere necesse est. Id ipsum, quod diximus de tactibus, dicendum est de amplexibus, osculis, aspectibus non nimis turpibus, & ex natura sua ad pollutionem quasi pertrahentibus, verbisitem turpibus inter conjuges, secluso semper pollutionis periculo, non esse hæc peccata mortalia, quia per Matrimonium excusantur. Si tamen ista quoque ordinentur ad majorem voluptatem capiendam in ipsâ copula, erunt peccata venialia, at si per ea alius finis non intendatur, quàm ut sint media, vel dispositio ad copulam conjugalem, aut mutua amoris indicia, licita sunt, & absque omni culpa. Perez *disp. 54. Sect. 2. per totum.* Sanch. *L. 9. disp. 44. n. 8. & seqq. & disp. 45. à num. 34.* Dicastillo *disp. 9. de Matr. dub. 16.* Palao *disp. 3. de Sponsal. pu. 4. §. 2. n. 1. & seqq.* Bonac. *q. 4. de Matrim. pu. 9. n. 6.* Azor *p. 3. L. 3. c. 25. q. 2.* Coninck *disp. 34. dub. 11. n. 113.* Sporer *l. c. fusè à n. 492.* cujus regulæ de hac materia utiliter leguntur. Gobat *tr. 10. à num. 655.* per plures numeros subsequentes, qui etiam *n 649.* regulas valde utiles tradit pro Confessario, quid respondere habeat, si fortè à recèns nupta consulatur, quid in præsente statu Matrimonij licitum sibi, illicitumvé sit?

13. His expositis superest ultimum dubium in hoc casu propositum, an conjux peccet mortaliter, si in absentia alterius conjugis delectetur in actu conjugij præterito, vel futuro, nam talem conjugem peccare mortaliter, contendit acriter

ter Comitolus *L. 1. respons. Moral. q. 134.* idque ante ipsum docuerunt Sylvester *V. Delectatio. q. 2.* Navarr. *in Manuali c. 16. n. 10.* & Azor *p. 1. L. 4. c. 6. q. 8.* Intelligitur verò per delectationem morosam illa imaginatio, & approbatio voluptatis, ita apprehensæ, quasi illa de facto ex actu conjugali conciperetur. Et hanc delectationem si habeant conjugati in absentia alterius conjugis, dummodo absit periculum pollutionis, non committere eos culpam lethalem, etiamsi sequatur in membris aliqua alteratio, ac commotio, quia hæc sequitur ex cogitatione, & delectatione licita, vel certè non mortali, meritò docent Sanch. *L. 9. disp. 44. n. 3.* Dicastillo *disp. 9. de Matr. dub. 21. n. 274.* Laym. *L. 1. tr. 3. c. 6. n. 12.* Vasquez *in 1. 2. S. Th. disp. 113. c. 2.* Caiet. *in Summula V. delectatio morosa. §. Tertium est.* Perez *disp. 54. Sect. 1.* Bonac. *q. 4. De Matr. pu. 8. n. 12.* Reginald. *L. 11. c. 5. n. 52.* Coninck *disp. 34. dub. 11. n. 113.* Less. *L. 4. de Iust. c. 3. n. 131,* Filliuc. *tr. 10. c. 9. n. 353* Diana *p. 2. tr. 17. resol. 36.* & *p. 3. tr. 4. resol. 200.* cum pluribus alijs. Ratio est, quia mortalis malitia delectationis morosæ desumitur ex malitia objecti, sive rei cogitatæ, cùm juxta Aristotelem *L. 10. Ethic. c. 4. & 5* talis sit delectatio, quale est objectum: atqui copula maritalis mortalem malitiam non habet: ergo de ea cum voluntatis approbatione, & delectatione cogitare, non est peccatum mortale. Esse tamen peccatum veniale, rectè dicunt Cajetan. Laym. Reginald. Coninck, tum quia talis delectatio, continet quandam inordinationem, & nimium circa talia affectum, tum quia ejusmodi mentis occupatio necessitate caret, & debito fine. Imò addit Lessius, quia periculosum est, talibus cogitationibus immorari, posse sæpiùs esse peccatum mortale.

Hoc ipsum verum esse, putant Sanch. *l. c. n. 16.* Præpos. *in 3. p. S. Th. q. 6. de Matr. dub. 26. n. 192.* & Hurtad. *disp. 10. de Matr. difficult. 10. n. 47.* idque probabile esse censet etiam Palao *disp. 3. de Sponsal. pu. 4. §. 2. n. 4.* quando conjux in absentia alterius conjugis ob voluptatem captandam tangit se ipsum libidinosè in partibus inhonestis, quamvis sequatur commotio, dummodo absit probabile periculum pollutionis. Sed hanc Sententiam Dicastillo dicit esse falsissimam *disp. cit. dub. 16 n. 189.* eandemque iterum reijcit *dub. 21. n. 274.* & singulariter in suo opere de Justitia *L. 1. disp. 3. dub. 15 n. 218.* Gobat verò *tr. 10. cas. 17. n. 660.* de ea ita judicat, parùm, aut nihil probabilitatis practicæ eam habere, quidquid demum de veritate illius speculativa sit. Eandem etiam improbant Vasq. *l. c. n. 4.* Laym. *L. 3. Sect. 4. n. 12. ad finem*, Diana *p. 3. tr. 4 resol. 215. p. 4. tr. 4. resol. 137.* & *p. 9. tr. 8. resol. 31. q. 6. ad finem.* Sporer *Theol. Sacramental. p.*

4. c. 2. n. 503. cum quibus pro certo tenendum est, peccare mortaliter conjugem absente altero conjuge prædicto modo libidinosè se tangendo. Ratio est, quia conjux non habet jus in proprium corpus ad usum venereum, nisi tantùm per accidens, ut hîc, & nunc possit copulari cum conjuge præsente: ergo extra casum, quo possit copulari cum conjuge, per se illicitus est conjugi tactus libidinosus sui ipsius, quippe proximè ordinatus ad pollutionem, ideoque ex genere suo peccatum mortale: & certè incipiens talem tactum cum intentione delectationis venereæ captandæ, exponit se nimio periculo pollutionis, cùm absente conjuge desit facultas copulæ conjugalis; quod non ita contingit in illo, qui id facit, dum uxorem habet ad latus, aut non procul distantem, ac propediem adfuturam.

14. Quæres denique, an sicut conjuges, ita viduæ quoque possint de actu conjugij præterito, & solutus, vel Sponsa de futuro de actu Matrimonij futuro carnaliter delectari, quin peccent mortaliter?

Respondeo, Sponsos de futuro non posse sine peccato mortali se oblectare imaginatione copulæ futuræ, eam tanquam præsentem fingendo. Ratio est, quia cùm hoc opus, & corporis immutatio, seu commotio, quæ inde sequitur, illis sit illicita in hoc statu, etiam illicita est voluptas, quæ inde proximè resultat: si tamen illam apprehendant solùm tanquam futuram, possunt de ea gaudere, hoc enim nihil aliud est, quàm gaudere spe, & expectatione boni futuri, quæ spes modò præsens est per se licita; peccatum enim non est, conjugium optare, aut sperare, & desiderare actus, qui conjugium expectatum consequentur, eamque delectationem, quæ proveniet ex conjugio futuro, & exspectato: sed est peccatum consentire in delectationem præsentem, quæ in sensum, vel appetitum irrepit, & influit ex desiderio, & spe ejus, quod sequetur, optati conjugij, & dum Sponsus hoc sibi fingit, quasi jam actu cum sua Sponsa rem haberet, & hac cogitatione, atque imaginatione delectatur, hæc cogitatio peccaminosa est, utpote orta ex mortali congressu non vero, sed cogitato, & confícto.

Vidua quoque non potest delectari actu conjugij præterito, si illum tanquam præsentem, & nunc exercitum per imaginationem constituat, nam hoc agendo peccat mortaliter, quia ille actus, & corporis immutatio inde consequens in hoc statu illi non sunt concessa; quamvis enim actus præteriti conjugales reipsa inter conjuges boni fuerint, justi, & honesti, dum tamen illi tanquam præsentes animo concipiuntur ab ijs, qui Matrimonio soluti jam sunt, si voluntatem, & animum sua jucunditate, & delectatione accli-

deliniant, culpâ non carent, quia ejusmodi delectatio est de actu, qui in eo, qui delectatur, amplius conjugalis non est: omnis autem delectatio ex viri, & fœminæ complexu percepta extra Matrimonium, libidinosa, & venerea est, ac propterea mala, eamque solummodo excusat maritalis congressus intra legitimum conjugium. Si item ex memoria actûs conjugalis, qui præterijt, oriatur, & surgat in appetitu, vel sensu delectatio, quam sua sponte vidua acceptam habeat, & sibi gratam, culpâ non vacat, licèt nullius alterius peccati periculum vidua incurrat. At verò, si vidua solùm ratum, & firmum, vel etiam gratum, & acceptum habeat actum conjugalem pristinum, ex quo olim delectationem percepit, tunc nullum peccatum committit, quia solùm placet ei actus, qui trasijt, & fuit bonus, atque legitimus, & tota delectatio ex actu bono fuit antè percepta, ita rursum Lessius *l. c. n.* 120. Sanch. *L. 9. disp. 47. n. 4. & 7.* Vasq. *in* 1. 2. *S. Th. q.* 114. *c.* 2. Azor *p.* 1. *L. 4. c. 6. q. 6. & 7.* Bonac. *q. 4. de Matrim. pu. 8. n.* 13. Palao *tr.* 2. *disp.* 2. *De peccatis, pu.* 10. *§.* 2. *n.* 7. Diana *p.* 3. *tr.* 5. *resol.* 2. Plerunque tamen in hoc ultimo magnum periculum est, ne, dum volunt solùm gaudere de actu præterito, aut desiderare futurum, practicè ferantur in præsentem copulam, & eâ venereè delectentur, quod sine peccato mortali non fit, nam quia, ut modò dictum est, Matrimonium est dissolutum in vidua, & in Sponsa nondum contractum, tum huic, tum illi copula est prohibita, & consequenter etiam delectatio sensitiva, ac carnalis, quæ ex hac copulæ cogitatione oritur, & cum consensu percipitur. Ex hoc verò à fortiori patet, gravissimè peccare viduas, & Sponsos de futuro, aut alios solutos, quando seipsos tangunt impudicè, vel aspiciunt ad excitandam voluptatem veneream, quia nihil adest, quod hîc, & nunc possit ejusmodi tactum aliquo modo excusare. Gobat *l. c.*